

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Taide arjen vahvistajana

Säännöllisen taidetoiminnan jalkauttaminen Etevan asumisyksiköihin

Jaana Gummerus

Kulttuurituotannon koulutus (240 op)

11 / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutus

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Jaana Gummerus	Sivumäärä 60 ja 12 liitesivua
Työn nimi Taide arjen vahvistajana. Säännöllisen taidetoiminnan jalkauttaminen Etevan asumisyksiköihin	
Ohjaava opettaja Päivi Ruutiainen	
Työn tilaaja Eteva kuntayhtymä, Elli Luoma	
Tiivistelmä <p>Kaikilla on oikeus olla osallisena taiteen kokemisessa ja tuottamisessa, henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Yhteiskunnassa tapahtuvien suurten muutosten myötä myös vammaisalan toimintaa kehitetään siten, että koko työyhteisö voi paremmin.</p> <p>Taide arjen vahvistajana on projekti, jossa taidelähtöisten menetelmien avulla halutaan tuoda rikkautta kehitysvammaisten arkeen. Käynnistettiin taiteen tekemisen viidessä Suomen suurimman vammaispuolueen tuottajan Etevan asumisyksikössä eri puolilla Etelä-Suomea. Haasteena oli uuden toimintatavan jalkauttaminen jo olemassa olevaan toimintaympäristöön. Suunnittelin ja ohjasin projektin siten, että jokainen kohde sai valita itselleen sopivan taidelajin. Etsin projektiin sopivan taiteilijan ja käynnistin säännöllisen taidetoiminnan kohteessa. Toimin koordinaattorina ammattitaiteilijoiden ja kohteen välillä.</p> <p>Opinnäytetyön tavoite oli lisätä taidelähtöistä toimintaa kehitysvammaisten asumisyksiköissä. Tavoitteena oli tuoda tasa-arvoinen mahdollisuus kokea ja tehdä taidetta sekä osallistua yhteiseen tekemiseen. Taidetoiminnan tarkoitus oli lisätä kehitysvammaisten asiakkaiden osallisuutta ja oman elämän ohjaustaitoja sekä samalla lisätä työhyvinvointia ja ohjaajien työmotivaatiota. Eri taiteenlajien vahvistava vaikutus ihmisen minäkuvaan, kommunikaatiokykyyn ja itseohjautuvuuteen on tutkitusti todettu jo vuosikymmeniä. Nyt taidelähtöisten menetelmien käyttö haluttiin juurruttaa myös sosiaali- ja terveydenhuoltoalalle arkiseksi toiminnaksi. Tarkoitus oli sopeuttaa taidelähtöinen ajattelutapa asumisyksiköiden toimintakulttuuriin.</p> <p>Suunnittelin ja toteutin moniammatillisen taidetoiminnan ja loin uusia verkostoja. Tuottajana käynnistin yhteistyön, jossa taiteilija ja hoiva-alan ammattilaiset muodostavat työskentelypareja. Rajojen rikkomisen ja uuden toiminnan käyttöön otto vaativat työyhteisön kasvua kohtaamaan uudenlainen toimintakulttuuri. Taidelähtöisten menetelmien käyttö arkipäivän työssä syventää ja laajentaa hoitohenkilökunnan ammattitaitoa tuottaa moniulotteista ohjausta kehitysvammaisille asiakkaille. Tämän opinnäytetyön tekemisen aikana myös Etevan ulkopuoliset tahot olivat kiinnostuneita tästä projektista.</p> <p>Taide arjen vahvistajana – toiminnan jalkautus pohjautui saman nimisestä pilotista saatuihin kokemuksiin. Opinnäytetyössä lähestymistapani oli toimintatutkimus. Kehitystyön menetelminä käytin havainnointia, benchmarkkausta ja haastatteluja.</p> <p>Opinnäytetyössäni olen kuvannut jalkauttamisen prosessia sekä jalkautuksen aikana kokemiini haasteita. Näiden pohjalta olen kehittänyt seuraavan aallon taidetoiminnan jalkautuksen prosessia ja esitän parannusehdotuksia säännöllisen taidetoiminnan jatkoa varten. Olen visioinut toimintamallia tulevaisuuteen hyödyntäen myös taiteilijoiden näkemyksiä. Lopulta olen tuotteistanut taidetoiminnan tarvelähtöiseksi, helposti ymmärrettäväksi ja tilattaviksi tuotepaketeiksi.</p> <p>Tuottajan ammattitaitovaatimukset ovat erittäin laajat kun jalkautetaan taidetoimintaa taiteilijoiden ja sote-alan ammattilaisten rajapinnassa. Tuottajuus Taide arjen vahvistajana –projektissa sisälsi suunnittelua, tuotteistamista, sisäistä markkinointia, viestintää sekä kokonaisuuden ohjausta taloudellisten raamien mukaisesti. Kaiken kaikkiaan tavoitteenani oli saada aikaan tulevaisuuteen tähtäävä, suunnitelmallinen taidetoiminnan malli, joka tuo aitoa hyötyä vammaisalan työyhteisöihin.</p>	
Asiasanat osallisuus, taidelähtöiset menetelmät, vammaisuus, tasa-arvo, työhyvinvointi	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Cultural Management

ABSTRACT

Author Ms Jaana Gummerus	Number of Pages 60 + 12
Title Art as a tool to strengthen one's everyday life. Implementation of regular arts-based methods to housing units of Eteva (a consolidation of local government areas).	
Supervisor Ms. Päivi Ruutiainen	
Authorized and supervised by Ms. Elli Luoma (Eteva)	
Abstract <p>We all have the right to take part, to experience and to produce art despite our personal capabilities. Due to major changes in society, the actions within the sector providing for mentally handicapped are developed to benefit the surrounding work environment as a whole.</p> <p><i>Art as a tool to strengthen one's everyday life</i> is a project aimed to empower people with intellectual disabilities through the means of arts-based methods. I launched an arts-based practise in five housing units in Southern Finland managed by Finland's largest service provider for people with an intellectual disability, Eteva. The challenge was to implement a new approach to a largely established facilities. I planned, developed and supervised the project so that each housing unit was allowed to choose an art form that suited them. I scouted an appropriate artist to match their needs and started the regular arts-based practises. I co-ordinated the liaisons between the artists and housing units.</p> <p>The goal of the thesis was to augment arts-based functions in the housing units for mentally handicapped. The aim was to give equal opportunities to experience and create art and to participate in group work. The purpose of arts-based practise was to increase the possibilities for participation and to develop personal skills of the mentally handicapped customers as well as to fortify the well-being and motivation of practical nurses. The empowering abilities of different art forms for the benefit of one's self-image, communications skills and self-direction have already been acknowledged for decades. At present, there is a need to root the use of arts-based practises to the healthcare and welfare sector as an everyday function.</p> <p>I planned and implemented a versatile arts-based practise and created new networks. As a producer I launched a co-operation where an artist and healthcare professionals were joined as working partners. To use of the arts-based methods in everyday actions enriches and expands one's professional skills and helps to provide extensive guidance for mentally handicapped customers. During the writing of this thesis there were also other operatives besides Eteva who voiced their interest in this project.</p> <p>The implementation of the project <i>Art as a tool to strengthen one's everyday life</i> was based on the pilot by the same name. My approach on the thesis was based on practical action research. As for the development of different tools and methods I benefited from observation, bench marking and interviews.</p> <p>In my thesis I have described the various stages of the launching as well as the challenges I came across during the implementation. Based on these observations I have developed the next steps for arts-based methods and its implementation and I will put forward some suggestions for the improvement of the arts-based practises in future. I have visioned a modernised action model making good use of the insights of the artists involved. Finally, I have developed and packaged the arts-based practises into a functional model which is customized, easy to approach and ready to order.</p> <p>The professional skills demanded from a producer need to be extremely versatile when one implements arts-based practises within the interface between artists and healthcare professionals. The production of the <i>Art as a tool to strengthen one's everyday life</i> consisted of planning, productizing, internal marketing, communications and general monitoring within the financial boundaries. All in all, my goal was to create a modern and structured model for arts-based practise to provide genuine benefits to work communities providing to people with disabilities.</p>	
Keywords Participation, Arts-based methods, Disability, Equality, Well-being at Workplace	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TAIDE ARJEN VAHVISTAJANA	8
2.1 Eteva tilaajana	8
2.2 Taustalla taideprojekti keväällä 2014	10
3 TAIDE JA VAMMAISUUS	15
3.1 Vammaisuus ja tasa-arvo	16
3.2 Osallisuus ja työhyvinvointi	18
3.3 Taidelähtöiset menetelmät	19
4 TIEDONKERUUN MENETELMÄT	22
4.1 Havainnointi	26
4.2 Benchmarkkaus	27
4.3 Haastattelut	29
5 JALKAUTUSPROSESSI	30
5.1 Jalkautuksen uudet kohteet	33
5.2 Tuottajan ja taiteilijoiden roolit	35
5.3 Verkostojen merkitys toiminnan tukijana	37
5.4 Erilaiset kohteet	38
5.5 SWOT-analyysit suunnittelun apuna	41
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
6.1 Ohjaajien rooli jalkautuksessa ja toisen aallon haasteet	44
6.2 Monen eri ammatin edustajat taiteilivat yhdessä	45
6.3 Viestinnän tärkeys	47
6.4 Yrittäjyys, ostopalvelut ja taloudellinen näkökulma	48
6.5 Benchmarkkauksesta opittua	50
6.6 Havainnoinnin hedelmiä	51
6.7 Tuottajalla on tärkeä rooli	54
7 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	56
7.1 Aloitetaan taidetoiminta eri kohteissa porrastetusti	57
7.2 Visio eri taidetoimintojen yhdistämisestä	57
7.3 Tuotepaketit taidetoiminnalle	58
LÄHTEET	61
LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Vammaisala on muutoksessa. Suomessa on käynnissä laitosasumisen alasajo. Tällä palvelurakenteen muutoksella luodaan kuntiin yksilöllisiä asumispalveluja. Suomen hallitus on sitoutunut kehittämään sellaisia palveluja, joiden avulla vammaiset ihmiset saavat paremmat mahdollisuudet asumiseen tasavertaisina yhteisön jäseninä. (STM 2012:15; THL 2014).

Hyvän elämän edellytyksiä ovat omassa kodissa asuminen ja mahdollisuus päättää itse omista asioistaan. Yksilöllisten ratkaisujen avulla voidaan tukea erityistukea tarvitsevia ihmisiä. Vuonna 2010 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen laitospaikkojen vähentämisestä ja uusien asumismuotojen luomisesta. Tuolloin noin 1800 kehitysvammaista henkilöä asui pitkäaikaisessa laitoshoidossa sekä 13 000 lapsuudenkodissaan. (Kehitysvammaisten palvelusäätiö 2014). Suomi ei valitettavasti kuulu laitosasumisen purkajien eturintamaan, vaan on vaikuttamassa tässä ihmisarvon kunnioittamisen toteuttamisessa vasta viimeisten maiden joukossa. Kun laitosasumiseen tottuneet kehitysvammaiset asiakkaat ovat muuttaneet mm. Etevan omistamiin asumisyksiköihin, kaikki heistä eivät edes tiedä minkälaista kotiasumisen on.

Taide ja kulttuuri tuovat arvoa elämään ja niiden kokeminen kuuluu hyvän elämän edellytyksiin. Taidelähtöisten menetelmien laaja-alainen hyödyntäminen lisääntyy jatkuvasti yhteiskunnassa, myös sosiaali- ja hoiva-alalla. Nyt yhteiskunta ja kunnallissektori ovat valmiita lisäämään tukea taidelähtöisten menetelmien käyttöön ottoon, sillä hyviä kokemuksia halutaan siirtää suoraan myös kehitysvammaisten arjen vahvistukseksi. Useassa kehitysvammaisten asumisyksikössä on vasta aluillaan taidelähtöisen ajattelutavan hyödyntäminen hoivatyön arjessa. Julkinen talous on sekä kansainvälisen että kansallisen taloustilanteen vuoksi merkittävien tuottavuushaasteiden edessä, jotka edellyttävät sisäistä uudistumiskykyä ja entistä tiiviimpää yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Kehitystyöni viisi tavoitetta ovat:

1. Taidelähtöisen toiminnan lisääminen kehitysvammaisten arjessa
2. Kehitysvammaisten asiakkaiden osallisuuden ja oman elämän ohjaustaitojen lisääminen
3. Työhyvinvoinnin ja ohjaajien työmotivaation lisääminen
4. Tasa-arvon lisääminen mahdollisuudessa kokea ja tehdä taidetta
5. Uuden toimintatavan tuottaminen ja jalkauttaminen arkeen

Kirjoittaessani tätä opinnäytetyötä yhteiskunnassa on käynnissä yksi kaikkien aikojen merkittävimmistä muutosprosesseista sosiaali- ja terveydenhuollon alueella (lyhennys sote), jonka piiriin kuuluvat suomalaisten keskeiset hyvinvointipalvelut. Nyt tehdään perusteellinen palvelurakenteiden uudistus, jolla halutaan turvata hyvinvointipalveluiden tasa-arvoinen saatavuus koko kansalle. Uudistus otetaan käyttöön vuonna 2017 ja se tulee muuttamaan vallitsevia alan rakenteita ja rahoitusmalleja. Uudessa mallissa vanhat sairaanhoitopiirit lakkautetaan. Palvelujen järjestäminen ja niiden tuottaminen erotellaan toisistaan ja vastuu järjestämisestä tulee viidelle sote-alueelle. Etevan toimintaan tuleva uudistus tulee vaikuttamaan, sillä se toimii nyt kahdella sote-alueella. Nykyinen taloustilanne edellyttää sisäistä uudistumista ja tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Kuntayhtymä vastaa siitä, että alueen asukkaat ja kaikki palveluihin oikeutetut saavat tarvitsemansa palvelut. Lähipalvelujen turvaaminen on toiminnan lähtökohtana. (STM 2014). Myös Eteva on tunnistanut kehittämistarpeet omassa toiminnassaan. Tasa-arvon toteutumisen varmistaminen, yhteisöllisyyden uusi nousu ja työhyvinvoinnin merkitys ovat niitä työelämän kehityskohteita joiden pohjalta on syntynyt tarve tämän opinnäytetyön tekemiseen.

Roolini tuottajana oli hyvin moniulotteinen. Taustani on mainonnan, markkinointiviestinnän ja kaupallisen tuotteistamisen maailmasta. Minulla on vuosien kokemus taiteilijoiden kanssa työskentelystä mitä moninaisimmissa projekteissa. Omaan sekä koulutusta että kokemuseräistä tietoa vammaistyöstä, kommunikation tukemisesta ja kehitysvammaisten arjen ohjauksesta asumisyksiköissä. Kehitystyössä käyttämäni näkökulma on lähtöisin monelta osin sosiaalipsykologiasta, erityisesti ryhmäkäyttäytymisestä. Työkokemukseni ja aikaisempi osaamiseni osoittautuivat ehdottomiksi edellytyksiksi tällaisen moniammatillisen ja erityistarpeita tarvitsevien ihmisten yhteisen taidetoiminnan käynnistämiseksi.

Taide arjen vahvistajana pilotti käynnistettiin keväällä 2014. Suunnittelin ja toteutin projektin, jonka avulla kokeiltiin taidelähtöisten menetelmien vaikuttavuutta kehitysvammaisten ihmisten arjessa. Tarpeena oli tehdä taiteen käyttö osaksi normaalia arkipäiväistä toimintaa samalla rikkoen rajapintoja. Pilotista saadun myönteisen palautteen vuoksi käynnistin taidetoiminnan jalkauttamisen muihin asumisyksiköihin. Opinnäytetyö Taide arjen vahvistajana kuvaa pilotin jalkauttamista valituissa kehitysvammaisten asumisyksiköissä. Tavoitteena oli kehittää prosessi, jolla viedään Taide arjen vahvistajana toiminta jo olemassa oleviin yksiköihin.

Opinnäytetyö kuvaa prosessia, jossa pilottiprojekti jalostetaan, jalkautetaan ja mallinnetaan Etevan asumisyksiköihin. Taide arjen vahvistajana jalkautuksen kesto on 1.8.-31.12.2014. Tässä opinnäytetyössä käsitellään prosessin käynnistystä siihen asti, kun jokaisessa kohteessa ollaan käyty kolme kertaa. Tällöin taidetoiminta on noin puolessa välissä ja olen saanut tarpeeksi tietoa aloituksen onnistumisesta. Korostan opinnäytetyössä erityisesti prosessin aloituksen haasteita. Taidelähtöisten menetelmien käytön todelliset vaikutukset asumisen arjessa voidaan arvioida vasta paljon myöhemmin tulevaisuudessa, eikä niitä näin ollen voida arvioida tässä opinnäytteessä.

Mahdollisuus osallisuuteen, itsemääräämisoikeus ja omaehtoinen taiteen tuottaminen eivät ole itsestäänselvyksiä kehitysvammaisille. Haluan käynnistää arkisen taidetoiminnan siten, että taiteen tekemistä ei erikseen suoriteta vaan se kuuluu kotipiiriin elämän menoon. Olen aiemmin kuvannut ydinajatusta seuraavasti: henkilö on vuosia harrastanut kutomista ja rentoutuu kotona kudintuikkujen avulla. Hän ei suorita kutomista vaan ottaa kutimet esille silloin, kun hyvältä tuntuu ja nauttii sekä tekemisestä että tuloksesta. Jalkautettavalla ajattelumallilla tavoitellaan taiteen käytön lisääntymistä arjessa. Haluan tuoda kehitysvammaisten asumisyksiköihin tasa-arvoa asiakkaiden mahdollisuuteen osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan.

Opinnäytetyön kehityskohteina ovat asumisyksiköiden palvelun laadun syventäminen kehitysvammaisten asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita yhä enemmän palvelevaksi sekä henkilöstön työn sisällön ja osaamisen lisääminen. Ihmisoikeusnäkökulmasta katsoen tämän projektin avulla tarjotaan kehitysvammaisille sa-

manlainen oikeus osallistua yhteiskunnan toimintaan kun jokaisella kansalaisella on – myös taiteen kokemiseen. Tasa-arvoa on myös oikeus kieltäytyä osallistumasta mukaan toimintaan.

2 TAIDE ARJEN VAHVISTAJANA

Kehitysvammaisten asumisen näkökulmasta on hyvä, että lakiin on kirjattu oikeus päiväaikaiseen toimintaan viitenä päivänä viikossa; toimintahan voi olla ja sen tuleekin olla monimuotoista ja asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin pohjautuvaa. Edellä mainitut asiat ovat tärkeitä myös yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. (Harjuhahto-Madetoja 2014). Lakiin kirjattu tahtotila tukee Taide arjen vahvistajana pilotin jalkauttamista: yhteisöllisyyttä sekä tasa-arvoista mahdollisuutta olla tekemässä ja kokemassa taidetta.

2.1 Eteva tilaajana

Eteva kuntayhtymä on suurin suomalainen vammaispalvelujen tuottaja ja sen toiminta-alueella asuu yhteensä noin 1,3 miljoonaa ihmistä. Etevan omistaa 47 Etelä-Suomen kuntaa Uudellamaalla, Itä-Uudellamaalla, Kanta- ja Päijät-Hämeessä. Tämä Uudenmaan ja Etelä-Hämeen erityishuoltopiiri tuottaa palveluja vuosittain noin kahdelle tuhannelle vammaiselle ja kehitysvammaiselle henkilölle. Toimipaikkoja on yli 150 osoitteessa ja asiakkaita tulee myös muista kuin jäsenkunnista. Palveluja voivat käyttää myös mielenterveyskuntoutujat ja muut erityistä tukea tarvitsevat henkilöt. Etevassa työskentelee 1300 henkilöä joista yli 96 prosenttia toimii asiakaspalvelutyössä. Laitoshoito on purettu ja palvelua tuotetaan asumispalveluissa, työ- ja päiväaikaisessa toiminnassa, kehitysvammapsykiatrian yksiköissä sekä laaja-alaisien asiantuntijapalveluiden kautta. Kehitysvammaisen ihmisen tarvitsema tuen ja avun luonne, tarvittava määrä ja tiheys voivat olla hyvin erilaista ja vaihdella eri elämänalueilla.

Eteva on valmistautunut tuleviin muutoksiin sosiaali- ja terveysalalla. Käynnissä oleva uudistus tulee muuttamaan alan rakenteita ja rahoitusmalleja vuoden

2017 alusta. Vaikka vielä ei tiedetä, miten uusi tuleva aluejako tulee vaikuttamaan sosiaali- ja terveysalan kentän toimintaan, toimintaa silti kehitetään Etevan omien arvojen mukaisesti asiakaslähtöisesti. Etevassa painotetaan yhä enemmän tehokkaaseen yhteistyöhön ja työntekijöiden ammatillisen osaamisen laajenemiseen. Näin taataan hyvä toimintavalmius muutoksen myllerryksessä ja voimistetaan asemia hyvänä palveluntarjoajana myös tulevaisuudessa. (Harjuhahto-Madetoja 2014).

Etevassa uskotaan siihen, että asiakaslähtöinen toiminta on pitkällä tähtäimellä tuloksellista ja tehokasta. Etevassa nähdään hyvänä, että tarvelähtöisyyttä, osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja monialaista yhteistyötä on korostettu verrattuna nykyiseen lainsäädäntöön. Monialaisuus ja sektorirajat ylittävä yhteistyö ovat myös haasteita, jotka vaativat kaikilta osapuolilta uuden oppimista ja uusia toimintamalleja. Asiakkaalle laaditaan henkilökohtainen palvelusuunnitelma joka toimii tarjottavien palvelujen perustana. Palvelusuunnitelmaa tehtäessä Etevan vastuuhenkilö varmistaa, että asiakkaan palvelutarve on arvioitu riittävän tarkalla tasolla ja se on asiakaslähtöistä. Asiakaan pitää tulla aidosti kuulluksi palvelusuunnitelmaa laadittaessa, keskiössä ovat kommunikaatio-osaaminen ja -välineet. Määrärahojen riittävyys vaikuttaa käytännössä edelleen päätöksiin, vaikka kyse onkin subjektiivisista oikeuksista. Käynnissä olevan soteuudistuksen keskeinen tavoite on taata yhdenvertaiset palvelut kaikille kansalaisille. (mt., 2014).

Asiakkaat asuvat kotonaan eli asumisyksiköissä. Etevan asumisyksiköt ovat tavallisia rakennuksia keskellä suomalaista yhteiskuntaa. Talot ovat rivitaloja tai ryhmäkoteja, jotka ovat kuin ison perheen omakotitaloja. Asiakkaat asuvat myös kerrostalotyypisissä rakennuksissa. Rivitaloissa asuvat itsenäisemmin pärjäävät kehitysvammaiset ihmiset. He selviytyvät arkipäivän elämästä kunhan tuki-toimia on tarvittaessa helposti saatavilla. Ryhmäkodeissa asutaan kuin perheessä jossa jokaisella on oma huone ja kodissa on yhteiset tilat kuten olohuone ja keittiö. Alueen asumisyksiköt eli kotitalot sijaitsevat usein lähekkäin muodostaen pihapiirin tai ollen lyhyen kävelymatkan päässä toisistaan. Henkilökunta on töissä heidän kotonaan, tukien ja ohjaten jokaista asukasta hänen yksilöllisen tarpeensa mukaan. Näiden lisäksi Etevallla on kaksi maatilaa, joissa asiakkaat sekä asuvat että työskentelevät. Päivätöinä he kykyjensä mukaan hoita-

vat eläimiä tai ovat esimerkiksi pelloilla tai verstaalla töissä, aivan kuten maatiloilla yleensäkin. Myös maatiloilla on henkilökuntaa ohjaamassa ja tukemassa asiakkaita. Maatiloilla on yhtä lailla ryhmäkoteja sekä rivitalo-muotoista asumista.

Asiakkaiden hoidon ja ohjauksen tarve vaihtelee suuresti kevyen tuen tarpeesta voimakkaaseen ympärivuorokautiseen apuun. Asiakkaiden kirjo on mitä moninaisin; vammaisuuden aste ja henkilökohtaiset erityistarpeet ovat vain yksi monimuotoisuuden määrittäjä. Tietysti joukossa on esimerkiksi erilaisia kulttuurillisia taustoja kuten yhteiskunnassa yleensä. Jokainen asiakas pyritään sijoittamaan häntä parhaiten palvelevaan yksikköön. Osa käy työssä päiväaikaisessa toiminnassa, joukossa on koululaisia jotka opiskelevat erityiskouluissa sekä eläkeläisiä. Kaikilla on mahdollisuus mitä erilaisimpiin harrastuksiin kodin ulkopuolella, kuten kellä tahansa kansalaisella.

2.2 Taustalla taideprojekti keväällä 2014

Taidetoiminnan vaikuttavuutta kokeiltiin ensin keväällä 2014. Suunnittelin Taide arjen vahvistajana pilotin, jossa taidelähtöisillä menetelmillä halusin tuoda yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa kaikille yhteisön jäsenille. Ensimmäiseksi kohteeksi ehdotin maatilaa, joka oli tullut minulle tutuksi jo aikaisemmin kommunikaatiohävinnöinnin yhteydessä. Sekä henkilökunta että tilan asukkaat olivat ilmaisseet toiveensa monimuotoiseen taidetoimintaan. Asuminen ja päivittäinen työtoiminta maatilalla oli käynnistetty vasta muutama vuosi aikaisemmin. Henkilökunta oli ilmaissut tarpeensa arjen rikastuttamiseksi ja omien voimavarojensa vahvistamiseksi koska uuden yksikön perustaminen oli vaatinut ohjaajilta joustoa. Lisäksi asiakkaiden tarpeet olivat erittäin haasteellisia niin kommunikaation kuin oman elämänsä ohjaustaitojen tukemisen suhteen. Kohteen valinnan jälkeen kokoonnuimme tilan esimiehen ja ohjaajien kanssa; kerroin taidetoiminnan ideasta ja kartoitimme yhdessä maatilan tarpeita. Tilalle valittiin sekä henkilökunnan että asukkaiden yhteisen toiveen mukaisesti kuvataiteet, koska monella oli halu toteuttaa itseään kädentaitojen avulla. Valitsin taiteilijaksi kokeneen kuvataiteilijan ja vierailimme hänen kanssaan ennakkoon tilalla tutustumassa paikkoihin ja ihmisiin. Sovimme yhdessä aikataulut tapaamisille ja ideoimme toimin-

taa ensin kokonaisvaltaisesti. Myöhemmin suunnittelimme joka taidepäiville erikseen erilaisia vaihtoehtoisia toimintamahdollisuuksia asiakkaiden vaihtuvien tilanteiden mukaan. Maatilalla oli erittäin hyvät tilat monimuotoiseen taidetoimintaan, meillä oli mahdollisuus hyödyntää useita suuria tiloja kuten riittä ja työpaajaa. Tilalta löytyi myös iso savenpolttouuni, joka nyt pääsi hyötykäyttöön. Kuva- taiteilija johdatteli asiakkaita ja ohjaajia savitöiden ja maalaamisen maailmaan. Taiteilimme yhteensä kuutena päivänä helmi-toukokuun aikana. Yhteinen taival huipentui ensin suurten taulujen yhteiseen maalaamiseen ja lopulta taidenäytteenä. Moniammatillinen tiimi käynnisti myös uusia toimintoja ja verkostoituminen lähti voimakkaasti käyntiin.

Kevään pilotista halusin ottaa oppia jalkautuksen onnistuneeseen käynnistykseen. Siksi kartoitin kevään 2014 pilotin vaikutuksia vieraillemalla syksyn aikana maatilalla yhteensä viisi kertaa elo-lokakuun aikana. Tarkkailin erityisesti asiakkaiden tyytyväisyyttä, ohjaajien työmotivaatiota ja taidetoiminnan vaikutusta yhteisön toimintaan. Hain vastauksia kysymyksiin: minkälaisia vaikutuksia kevään taidetoiminta oli tuottanut ja olivatko vaikutukset havaittavissa yhä puolen vuoden kuluttua pilotista. Vierailut tapahtuivat kyläilyhengessä, siten kuin tuttavat vierailevat toistensa luona. Havainnoin kiertelemällä tilalla ja keskustelemalla sekä asiakkaiden että henkilökunnan kanssa. Keräsin palautetta kaikilta Taide arjen vahvistajana -pilotissa mukana olleilta, myös sosionomiopiskelijoilta.

Maatilan esimiehelle oli jäänyt erityisen hyvät muistot koko taideprojektista. Asiakkaat muistelevat taidetoimintaa syksylläkin tyytyväisinä, kevään pilotti oli ollut heille merkittävä tapahtuma. Esimies piti kevään taidetoiminnan avulla tehtyä kehitystyötä tärkeänä. Taidetoiminta on asiakkaan yksilökeskeisen suunnitelman mukaista toimintaa. Yksilökeskeisellä suunnitelmalla kartoitetaan ja kirjataan asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet, vahvuudet ja tavoitteet hänen koko elinkaarensa huomioiden. Lisäksi kehitysvammaisille asiakkaille pitää esitellä erilaisia taidetoiminnan muotoja. He eivät saa muuten kokemuksia ja tietoa erilaisista toiminnan mahdollisuuksista. Vasta kun ihminen on saanut kokemuksia hän voi itse sanoa mistä pitää. Usein ei tule ajatelleeksi, että asiakas ei voi sanoa pitävänsä jostain mitä hän ei ole vielä kokeillut. Ohjaajan perustehtävä on tukea asiakasta. Jos asiakas kiinnostuu taidetoiminnasta niin toiminnalle pitää järjestää mahdollisuus.

Esimies toivoi, että kaikki ohjaajat innostuisivat taidetoiminnan hyödyntämisestä. Päivätoiminnan puolella on ollut luontevampaa tarttua taidetoimintaan. Lähi-työntekijöiltä odotetaan paljon osaamista ja näkemystä niin, että joku uusi toimintatapa menee eteenpäin. Ohjaajilta vaaditaan uskallusta astua ulos totutuista kaavoista. Tietysti toimintatavan muutos on usein haasteellista. Verkostojen rakentamiseen ja yhteistyökumppanien kanssa toimimiseen olisi hyvä löytää aikaa. Tällainen yhteistyö voi laajentuessaan tuoda paljon uusia mahdollisuuksia, joita kaikkia ei voi vielä edes kuvitella.

Ohjaajat olivat tyytyväisiä Taide arjen vahvistajana –pilottiin ja saivat kevään projektista eväitä omaan työhönsä. Mutta he kaipasivat lisää vahvistusta taidetoimintojen järjestämiseen. Ohjaajat esittivät toiveen, että he saisivat välillä asiantuntijan tuomaan uuden teeman. Ohjaajat voisivat itse taas jatkaa eteenpäin kun tällainen vetoapu antaisi heille lisää vahvuutta oman osaamisen käyttöön. Ohjaajien mielestä kevään pilotilla on ollut laajentava vaikutus asiakkaiden elämään, sillä asiakkaat muistelevat jatkuvasti taidetoimintaa.

Vastaavan ohjaajan kanssa mietimme myös sitä, minkä pituisia taidetoimintajaksojen olisi oltava. Olisiko lyhytkestoinen intensiivijakso hyödyllisempi kuin pitkän aikavälin viikoittainen toiminta? Jos taidetta tehdään intensiivisesti kuten pilotissa, siitä muodostuu kyseisen ajan kohokohta. Muuttuuko pitkäkestoinen viikoittainen toiminta liian arkipäiväiseksi? Yhdessä totesimme kuitenkin, että ei ole olemassa kyllästymisvaaraa vaikka taiteilua alettaisiinkin toteuttaa hyvin päivärutiinien joukossa. Tämähän on juuri Taide arjen vahvistajana –toiminnan ydintavoitteena: taidetta arkeen. Välillä olisi hienoa jos taidetoiminnan ohjaukseen saisi lyhyenkin intensiivijakson aidon taiteilijan vetämänä.

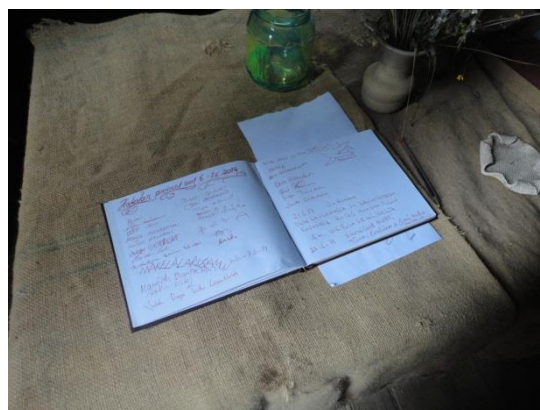
En haastatellut pilottikohteessa asuvia ja työskenteleviä kehitysvammaisia asiakkaita. Havainnoin heitä samalla kun keskustelimme arkipäiväisistä asioista. Syväällisemmät ja pitkäaikaisemmat vaikutukset eivät ole näin lyhyellä aikavälillä mitattavissa. Silti taidetoiminnan aiheuttama tunnejälki ja vaikutus ihmisten arjessa oli nähtävissä, koska konkreettinen toiminta pystytään todentamaan. Työn jälki näkyy ja kevään toiminnan jälkeen tehdyt uudet taideteokset voidaan nähdä.

Kuva 1: Kevällä rakennettu taidenäyttely riihessä edelleen syksyllä 2014.
Kuva: Jaana Gummerus

Kuva 2: Näyttelyn työt ovat lisääntyneet syksyn aikana.
Kuva: Jaana Gummerus

Kuva 3: Vieraskirjasta näkee että kävijöitä on ollut.
Kuva: Jaana Gummerus.

Vieraillessani maatilalla ja keskustellessani asiakkaiden kanssa sain pyytämättä suoraa palautetta kevään pilotista. Seuraavat lausahdukset tulivat välittömästi kun asiakkaat tunnistivat tutun hahmoni. "Oli tosi kivaa!" "Tykkäsin tehdä taidetta." Yksi asiakas halusi heti näyttää minulle riihen taidenäyttelyä uudelleen ja yhdessä taas ihaila aikaansaannoksia. Eräs haastavammin itseään ilmaiseva henkilö sanoi välittömästi minut nähdessään: "Muistaa – maalaa!" Heidän kans-

saan on maalattu, käyty taidenäyttelyissä ja työstetty yhteisiä taideteoksia, kiitos ohjaajien.

Kevään pilottiin osallistui myös toisen maatilan ohjaaja. Maatilojen välillä käynnistynyt taidetoiminnallinen yhteistyö on antanut kummallekin maatilalle lisää sisältöä heidän toimintaansa. Asukkaat ja ohjaajat vierailevat vuoroittain toistensa luona yhteisten taidepäivien merkeissä ja kokeilevat erilaisia luovia menetelmiä ja uusia materiaaleja. Yhteistyö näkyy toisen maatilan kanssa esimerkiksi siten, että keramiikka-uunia voidaan hyödyntää yhteiskäytössä. Toiminta on laajentunut niin, että taiteen tekemisen lisäksi ohjelmassa on aistielämyksiä ja luonnossa liikkumista. Taide arjen vahvistajana –projektin tuloksia on yhä paljon näkyvissä syksyn arjessa molemmilla tiloilla. Taideteokset voidaan nähdä konkreettisesti, vaikka joskus itse tekeminen on ollut tärkeämpää. Syksyllä he jatkoivat kevään pilotissa tehtyä hevosteosta: nyt hevonen sai osmankäämistä karsatut jouhet.

Kuva 4: Maatilan hevonen on saanut harjan 22.9.2014.
Kuva: Jaana Gummerus.

Ohjaajat ovat nähneet taiteen tekemisen tuovan iloa asiakkaille joten heidän oma työmotivaationsa ja ilontunteensa onnistumisesta on myös lisääntynyt. Innostus erilaisiin kokeiluihin näkyy arjessa. On syntynyt sadonkorjuu-juhlakoruja, kokeiluja massan kanssa ja niin edelleen. Tällainen toiminta koetaan mukavana vaihteluna arkeen, se on toisenlaista kuin maatilan hoitotyöt. Kankaanpainanta on tullut uudelleen mukavaksi tekemiseksi ja miehetkin ovat ommelleet sipulipusseja ompelukoneella. Uusi kesäkukkaverho koristaa tilan rivitalon eteistä. Tulevien talvipäivien varalle on jo hankittu materiaalia ja jotain tarvikkeita on saatu myös lahjoituksena. Sekä yhteistoiminta että oma paikallinen taidetoiminta ovat aktiivista ja innostunutta, mutta asiakkaat kaipaavat taas vanhojen tuttu- jen ihmisten näkemistä. Eli syntyneet kontaktit ovat hyvin tärkeitä ja niitä pitäisi pyrkiä ylläpitämään.

Taide arjen vahvistajana –pilottiin kutsutun kuvataiteilijan päällimmäiseksi tun- teeksi on jäänyt erityisen hieno kokemus koko projektista. Ohjaajien sitoutumi- nen ja kerta kerralta kasvanut innostus oli ainutlaatuista. Taiteilija koki kahden eri maatilan yhteistyön käynnistymisen arvokkaana. Kaikesta näki, että taide- toimintapäivää oli odotettu. Kaikki osallistujat olivat motivoituneita. Erittäin rat- kaisevaa oli tuottajan rooli koko toiminnan onnistumisessa. Taiteilija sai keskit- tyä omaan rooliinsa; olla taideohjaajana ja tuoda inspiraatiota ja tekemisen mal- lia kaikille osallistujille. Hänen ei tarvinnut huolehtia prosessin käynnistämisestä, viestinnästä, budjetoinnista tai kokonaisuuden ohjaamisesta. Yhteistyö eri am- mattikuntien välillä sujui mutkattomasti, mikä oli ainutlaatuinen kokemus jo ko- keneelle erityisryhmien taideohjaajalle.

3 TAIDE JA VAMMAISUUS

Taiteen merkitys hyvinvoinnin lisääntymiselle on yleisesti tiedetty tosiasia. Tai- delähtöisten menetelmien käyttöä ja niiden merkitystä ihmisen hyvinvoinnille on tutkittu laajalti viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Aihe kiinnostaa ja viime vuosina siitä on tehty useita opinnäytetöitä ja tutkimuksia erilaisista näkö- kulmista. Kuvaan tässä opinnäytetyössä taidelähtöisten menetelmien käyttöön- oton prosessia kehitysvammaisten asumisyksiköissä.

3.1 Vammaisuus ja tasa-arvo

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan Vammaispalvelulain 2 §:n mukaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaisuutta voidaan määritellä useammalla eri tavalla. Vamma voi olla synnynnäinen tai ihminen voi vammautua onnettomuudessa. Sairastuminen tai pitkäaikainen sairaus voi aiheuttaa vammautumista. Vammaisuus aiheuttaa ihmisen elämälle erilaisia haittoja ja toimintarajoitteita, mutta se ei välttämättä vaikuta elämän laatuun tai ihmisen onnellisuuteen. Vammaisuus ymmärretään yhteiskunnassamme joko fyysisenä tai sosiaalisena rajoituksena toimia täysipainoisesti muiden ihmisten joukossa. Vamma haittaa ihmisen liikkumista, kommunikointia tai suoriutumista päivittäisistä toiminnoista. Historiallisesti vammaisryhmiä eriteltiin kuvaten vamman fyysistä laatua: raajarikkoiset, sokeat, kuuromykät ja niin edelleen. Nykyään käytössä oleva ryhmittely jakautuu erottelemaan fyysisesti vammaiset, aistivammaiset tai kehitysvammaiset. (Kaski 2013).

Kehitysvamma on jokapäiväistä selviytymistä haittaava vaikeus, mutta se ei ole sairaus. Kehitysvamma on ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella aivoissa oleva vamma. Nimensä mukaisesti kehitysvamma syntyy ihmisen ensimmäisten vuosien kehitysvaiheessa. Vaurio voi tulla joko syntymää edeltävänä aikana, synnytyksen yhteydessä tai lapsuusiän sairauden tai onnettomuuden vuoksi. Jopa kolmasosassa kehitysvammadiagnoseista vammautumisen syy jää kokonaan selvittämättä. Suomessa on noin 40 000 kehitysvammaista ihmistä. Kehitysvammaisuus jaetaan asteittain vaikeavammaisuudesta lievään oppimisvaikeuteen. Tämän lisäksi monilla saattaa olla lisävammoja, jotka vaikeuttavat liikkumista, puhetta tai vuorovaikutusta sosiaalisissa tilanteissa. Uudet asiat sekä käsitteellinen ajattelu ovat kehitysvammaisille usein haasteellisia. Silti useita asioita opitaan joko samalla lailla kuin ei-vammaiset tai hieman eri tyylillä. Ihmisillä on paljon erilaista osaamista, kehitysvammaisuudesta riippumatta. (mt., 2013).

Kehitysvammaiset tarvitsevat tukea ja ohjausta pystyäkseen tasa-arvoiseen osallisuuteen yhteiskunnassa. Heille annettavat tukipalvelut voivat kohdistua kommunikaatioon, liikkumiseen, terveyteen, omatoimisuuteen, kodinhoitoon,

sosiaalsiin taitoihin tai vaikkapa kirjallisiin taitoihin. Niin vapaa-ajalla kuin työssä annettava yksilöllinen tuki mahdollistaa kehitysvammaisen ihmisen elämisen itsenäisesti. Tällainen hyvän, omannäköisen elämisen mahdollisuus on uuden vammaispalvelulain tavoitteena. Älykkyyshän on vain osa ihmisen persoonallisuutta. Siihen, millaisiksi ihmisiksi me kasvamme vaikuttavat monet seikat kuten kasvatus, elämäkokemukset, oppiminen ja elinympäristö. (Kehitysvammaisten tukiliitto ry 2014.)

Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja ajattelutapa näkyvät myös silloin, kun kohdataan erilaisuus ja vammaisuus. Vehmas (2005) on kuvaillut ilmiötä vammaisuuden suhtautumisesta: vammaisuutta voidaan jäsentää lääketieteellisen, moraalisen ja sosiaalisen mallin avulla. Kun vammaisuutta pidetään yhteisön ja yksilön välisenä suhtena, tarkastelemme vammaisuutta sosiaalisessa kontekstissa. Tällöin nousevat esille asenteet ja ennakkoluulot. Ne saattavat ohjata yhteiskunnan toimintaa siten, että vammaisen joutuu kohtaamaan syrjäytetyn aseman, köyhyyden ja rakenteellisia esteitä. Kun toimenpiteitä ajatellaan kohdistettavan vammaiseen yksilöön on kyseessä moraalinen ja/tai lääketieteellinen suhtautumistapa. Kynnys ry:n lakimies Juha-Pekka Konttinen on nostanut myös oikeudellisen näkökulman esille, jolloin itsemääräämisoikeus ja ihmisarvon kunnioittaminen sekä yhdenvertaisuus ovat Suomen perustuslain mukaisesti kaikkien – myös vammaisten oikeuksia. Vammaiset voidaan nähdä hyväntekeväisyyden kohteena tai heidät voidaan ottaa mukaan omien asioidensa päätöksentekoon. Kun vammaisen osallistuu myös muiden ihmisten asioiden hoitoon; vammaisen ihminen saa kansalaisen arvoaseman perus- ja ihmisoikeuksineen. (Konttinen 2012). Vammaisuuden määrittely lähtee nykyään enemmän ihmisen yksilöllisistä tarpeista. Itsenäinen elämä antaa ihmiselle vapauden valita ja päättää omasta puolestaan. Itsenäisyys ei tarkoita sitä, että kaikki on tehtävä itse tai apua ei voi saada eikä pyytää.

Vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeudet ovat vielä heikohkosti tunnettuja niin Suomessa kuin koko Euroopan alueella. Suomen perustuslaissa on selkeä vaatimus ihmisten yhdenvertaisuuden, monikulttuurisuuden ja ihmisoikeuksien arvostamiseen. Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielin, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai

muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Suomen perustuslaki 731/1999. 2 luku 6 § Yhdenvertaisuus.)

Vammaislain uudistuksen myötä asiakkaiden siirtyminen yhä itsellisempään asumiseen aiheuttaa vaateen myös muun elämänpiiriin kuuluvan kulutuksen tarjonnasta, esimerkiksi taiteen kuluttamisesta. Vammaisella ihmisellä on tasa-arvoinen oikeus saada myös vapaan sivistystyön koulutusta: taidetoiminta voi lisääntyä myös kotipiirissä. Tasa-arvon toteutuminen alkaa näkyä myös ajattelutavassa; kehitysvammaisia asiakkaita ei enää pelkästään hoivata vaan työskentely painottuu jatkuvasti enemmän ohjaukselliseen otteeseen.

3.2 Osallisuus ja työhyvinvointi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on panostanut hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kulttuurin ja taiteen keinoin. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia –toimintaohjelma on käynnistetty vuonna 2010 jatkuen vuoden 2014 loppuun. Ohjelmassa painotetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja arjen toimintoja sekä ympäristöjen edistämistä kulttuurin keinoin. Taiteen ja kulttuurin merkitys sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä on tuotu ohjelmassa yhdeksi kohteeksi. On tunnustettu, että taide ja kulttuuri edistävät työhyvinvointia. (Liikanen 2010, 12.)

Tässä opinnäytetyössä taidetoiminnan vaikutuksen piiri käsittää koko työyhteisön. Siihen kuuluvat asiakkaat, työntekijät, esimiehet sekä yhteisön verkosto. Hankkeen painopisteinä ovat kaikkien tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua taidetoimintaan sekä kehitysvammaisten ihmisten aktiivisuuden ja omatoimisuuden lisääminen. Osallisuuden käsite liittyy osallistumiseen yhteisön toimintaan eli osallisena olemiseen. Kun ihminen voi olla mukana ja vaikuttaa yhteisiin asioihin, hän pääsee osalliseksi myös itseään ympäröivän todellisuuden rakentamisesta. Sosiaalinen osallisuus tuottaa ihmisille hyvinvointia ja terveyttä josta syntyy oman elämän kokeminen merkityksellisenä. (STM 2014.)

Laitosten purun myötä asumisyksiköissä asuu kehitysvammaisia ihmisiä, joille koti käsitteenä on vieras. Laitoksissa on aina rajoitteita ja sääntöjä ja laitospaikkaita aikatauluja. Laitoksista siirtyneet ihmiset eivät välttämättä tiedä, mitä kaik-

kea kotona voi tehdä. He ovat aikaisemmin kokeneet, että kaikki tekeminen tapahtuu jossain paikassa jonne erikseen mennään. Ensiarvoisen tärkeää on antaa heille mahdollisuus tuntea kuuluvansa samassa asumisyksikössä asuvien perheeseen. Yhteinen toiminta ja siihen osallistuminen auttavat heitä tuntemaan asumisyksikön tärkeäksi omaksi kodiksi. Osallistuminen ja osallistaminen liittyvät kaivattuun yhteisöllisyyden tunteeseen, johon jokainen on oikeutettu vammaisuudesta tai vammattomuudesta riippumatta. Näin koko asumisyhteisössä vaikuttava taidelähtöinen ajattelutapa tuo myös työhyvinvointia ja sen mukana asiakkaiden elämän laadun parantumista. (Känkänen 2014.)

Kiristyvä taloudellinen tilanne haastaa myös vammaisalan toimijat parantamaan yleistä mielikuvaa palvelun tarjoajasta. Asiakkaista kilpaillaan ja palvelun laadun syventäminen lisää tarjottavan asumispalvelun arvoa. Työntekijöille tulee houkuttelevammaksi työskennellä sellaisen työnantajan palveluksessa, joka panostaa henkilökunnan työhyvinvointiin, työterveyteen ja työympäristön viihtyisyyteen. Yhteinen taidetoiminta parantaa työyhteisön ilmapiiriä ja lisää työntekijöiden työhyvinvointia ja työmotivaatiota.

Yhteisölliset arvot nousevat esiin silloin, kun taloustilanne tiukkenee ja siksi yhteisöllisyys on taas tullut muotiin. Taide jos mikä tuo osallisuutta kaikkien sen ääressä olevien kesken. Taiteen vaikutus ilmenee sen tuottamisen lisäksi vieläkin enemmän sen kokemisessa. Taiteen tekijä haluaa jakaa ja kokea ajatuksensa ja tunteensa toisen ihmisen kanssa. Jokainen, joka on ollut yksin esimerkiksi elokuvissa tai katsomassa esitystä, tietää sen vajeen mikä aiheutuu keskustelukumppanin puutteesta. Kokemuksia pitää voida jakaa. Yhteisöllisyys ja osallisuus tulevat jakamisesta, eli siitä, että taiteen tekijä tai kokija jakaa kokemuksen toisen kanssa.

3.3 Taidelähtöiset menetelmät

Taide voi olla merkittävänä apuna vuorovaikutussuhteen, kommunikaation, ilmaisun ja itsensä sekä ympäristöilmaisun rakentamisessa. Taidelähtöiset toiminnot parantavat kansalaisten elämän laatua merkittävästi. Parantunut hyvinvointi heijastuu myös yhteiskunnan talouteen: hyvinvoiva ja aktiivinen kansalai-

nen tarvitsee vähemmän yhteiskunnan varoin tuettuja hoiva- ja terveystalvuelui-
ta.

Tässä opinnäytetyössä käytän yleisesti käytettyä ilmaisua taidelähtöiset mene-
telmät. Saman toiminnan synonyymejä ovat soveltava, voimauttava- tai yhteisö-
taide. Valitsin käytettäväksi sanaparin taidelähtöiset menetelmät tässä kehitys-
työssä, sillä mielestäni se kuvaa parhaiten prosessia. Taide-sana kertoo heti,
että ollaan taidemaailman äärellä. Menetelmät-sana pehmentää hoivahenkilö-
kunnalla mahdollisesti ennakkoon syntyvää pelkoa siitä, että heidän taideosaa-
mistaan arvioidaan. Sanat soveltava, voimauttava ja yhteisöllisyys sisältyvät
taidetoimintaan eikä näiden sanojen merkitystä tässä yhteydessä ole mielekäs-
tä avata enempää. Esitettävästä näkökulmasta ja esittäjän henkilökohtaisesta
lähestymistavasta riippuen samaa ilmiötä tarkastellaan myös nimikkeillä sosiaa-
linen taide, osallistava taide, sosiaalinen innostaminen tai kulttuurilähtöiset me-
netelmät. Yhtä kaikki kyseessä on taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen siten, että
tavoitteena ovat kokemuksesta aiheutuvat positiiviset elämykset, kommunikaat-
tion vahvistaminen, yhteisöllisyyden kokeminen, osallisuuden tuntu ja puhdas
nautinto sekä eri aistein saatava ilo. (Tapola 2014.)

Taide arjen vahvistajana -taidetoiminnassa taide- ja hoitoalan ammattilaiset
työskentelevät yhdessä ja vaikuttavat kohdeyhteisön sisällä osallistamalla kaik-
kia mukaan toimintaan. Tavoitteena ei siis ole taiteellinen yksilöllinen tuote eikä
taiteilijan näkemysten esittely. Toki kaikki osallistajat voivat saavuttaa myös tai-
teellista kehitystä, arvostusta ja työstää merkittäviäkin taideteoksia, mutta se ei
ole taidelähtöisten menetelmien tavoite.

Taidelähtöisiä menetelmiä voidaan hyödyntää laaja-alaisesti hyvin erilaisissa
yhteyksissä. Suomessa on otettu työyhteisön käyttöön yhä kasvavassa määrin
menetelmiä hyödyntäen teatteria, tanssia, kuvataiteita, musiikkia, elokuvaa, sa-
nataidetta, valokuvia ja erilaisia liikeilmaisuja sekä näiden kaikkien edellä mai-
nittujen yhdistelmiä. Hyvinvointiala on myös Suomessa liittynyt tähän trendiin.
Voimaa taiteesta –hankkeen työryhmään kuuluneet Katri Malte-Colliard ja Mar-
jukka Lampo (2013, 5) toteavat, että onnistunut soveltavan taiteen käyttö hyvin-
vointialalla vaatii taiteen ammattilaisten ja henkilökunnan yhteistyötä. Taideläh-
töisten palveluiden mallintamisella ja jatkuvalla kehittämisellä muodostetaan

polku, jota konseptuomalla palvelu viedään konkreettiselle tasolle. Tämän päivän palvelunmuotoiluun kuuluu, että myös taidelähtöiset menetelmät voidaan ja ne tulee räätälöidä tavoitteelliseksi toiminnaksi.

Taide arjen vahvistajana –projektin tarkoitus ei ollut tuottaa taideterapiaa. Taiteella on varmasti terapeutin aspekti aina, kun sen äärellä ollaan. Taideterapiaa hoitomuotona käyttävät siihen erikseen koulutetut ammattilaiset ja sitä käytetään esimerkiksi psykiatrisen hoidon yhtenä hoitometodina. Taidepsykoterapia on tavoitteellista hoitoa ja terapeutin työ on vastuullista. Symbolisen kommunikation kehittyminen ja erityisesti viestien tulkinta vie aikaa ja on asiakkaalle hyvin syvällinen prosessi. (Leijala 2000, 8.) Sigmund Freud kehitti teoriaa ihmismielen tavasta käsitellä unia ja löysi sieltä oivalluksia sanattoman viestin tulkitsemiseksi. Hänen mukaansa unet koetaan visuaalisina kuvina. Unien kautta esiin tulevia ihmismielen tunnetiloja ja ajatuksia voidaan piirtää näkyväksi. (Freud 1981.) Myös kuvataiteen avulla voidaan sanoittaa sellaista, jota ei muuten osata ilmaista. Taidelähtöisissä menetelmissä yhtenä ytimenä onkin juuri niiden asioiden esiintuomisen mahdollisuus, joita ei voi sanoittaa. Syystä tai toisesta ei aina kyetä käsittelemään tai sanoittamaan sellaisia asioita, jotka kuitenkin vaikuttavat käsittelemättöminä mielen syvyyksissä.

Taiteen asiantuntijat määrittelevät taidetta myös sen merkityksen kautta. Taide voi koostua keksityistä ja olemassa olevista elementeistä. Taide syntyy sanojen, viivojen, äänien, kuvien, esineiden tai liikkeiden avulla. Kun totutamme silmämme ja korvamme erilaisiin ilmaisun muotoihin, tunteet esineellistyvät taiteen kautta. (Langer 1967). Näin taide voidaan määritellä myös viestintänä. (Gehlbach 1990). Antroposofiaan perustuva taidelähtöinen toiminta nähdään ihmisen aistina ja tervehdyttävänä taikavälineenä. Aito taide muodostaa terveyttä. (Steiner 1979, 27). Näihin Rudolf Steinerein antroposofisiin näkemyksiin perustuu Camphill kyläyhteisöjen toiminta. Suomessa toimii neljä Camphill-yhteisöä ja maailmassa toimipaikkoja on yli 80 jakautuen neljälle eri mantereelle. Ne ovat osoittaneet maailmanlaajuisesti tarpeellisuutensa erityistä huolenpitoa tarvitsevien ihmisten elämässä ja heidän ymmärtämisessään. Camphill-yhteisössä taide on osa arkea ja sen avulla erityistä tukea tarvitsevien mahdollisuuksia normaaliin elämään tuetaan. Tohtori Karl Köningin luoman hoitopedagogian mukaan kahden ihmisen tasa-arvoinen kohtaaminen luo parantavan kasvatuksen.

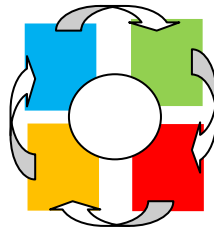
Tämä sosiaaliterapeuttinen näkemys sisältää taiteen kokemisen ja kokonaisvaltaisen elämisen kokemisen johon sisältyvät luonnon ja yhteisöllisyyden vaikutus. (Camphill Worldwilde 2014.)

4 TIEDONKERUUN MENETELMÄT

Taide arjen vahvistajana –opinnäytetyössä lähestymistapani oli toimintatutkimus. Käynnistin uuden tavan tehdä yhdessä taidetta jo olemassa olevaan toimintaympäristöön. Projektin käynnistyksen yhteydessä tuotin uutta tietoa taidelähtöisen toiminnan jalkauttamisesta Etevan asumisyksiköissä. Kehitystehtävässä tähdättiin muutokseen, halusin lisätä uudella tavalla asumisen arjen virikkeellisyyttä. Toiminnan kautta sain tietoa jota jatkuvasti refleктоitiin eli heijasteltiin kehittämiskohteisiin. Pohdin toimintaa uusien kokemusten valossa. (Lukka 2001). Käytin kehittämistyössä kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä havainnoiden ja analysoiden käynnissä ollutta taidetoimintaa. Asiakkaan merkitys sekä taidetapahtuman kuluttajana että tuottajana nousi esiin. Koko työyhteisön osallisuus korostui; yhteinen suunnittelu sitoutti kaikkia osallistujia taidetoiminnan kehittämiseen. Yhteistyö antoi kaikille osapuolille kokemuksellista oppimista; hoiva-alan ammattilaiset oppivat minkälaista yhteistyö on taiteilijan kanssa ja toisin päin. Itse opin lisää projektin ohjauksesta moniammatillisessa työryhmässä erityisesti silloin, kun yhteistyötä tehdään hoiva-alan ammattilaisten kanssa. Taidetoimintaan osallistuivat kehitysvammaiset asiakkaat, työyhteisön työntekijät, esimiehet sekä taiteilijat. Toimin projektin tuottajana. Jalostin koko prosessin ajan jalkautuksen aikana syntyneitä empiiristä tietoa.

Kurt Lewinin teorian (Kauppaikorkeakoulu 2014) mukaisesti kehittämistyö etenee vaiheittain ja käytin kehitystyössäni samaa menetelmää. Vertailin ensin nykyistä toimintaa haluttuun muutokseen. Seuraavaksi tein kartoitusta jokaisen yksikön sen hetkisestä toimintamallista suhteessa taidelähtöisten menetelmien käyttöön. Opinnäytetyössä kuvaus keskittyy taidelähtöisen toiminnan jalkautuksen aloitukseen.

Taide arjen vahvistajana –projekti eteni spiraalimaisesti siten, että jokaisessa yksikössä käytiin aina samat toiminnot vaiheittain. Jalkautusprosessi eteni seuraavalla toistuvalla syklillä: suunnittelu – toiminta – havainnointi – kehittäminen. Olen mukailnut seuraavan kuvion Heikkinen, Roivio, Kiilakoski, 2008 – toimintatutkimus –mallin pohjalta.

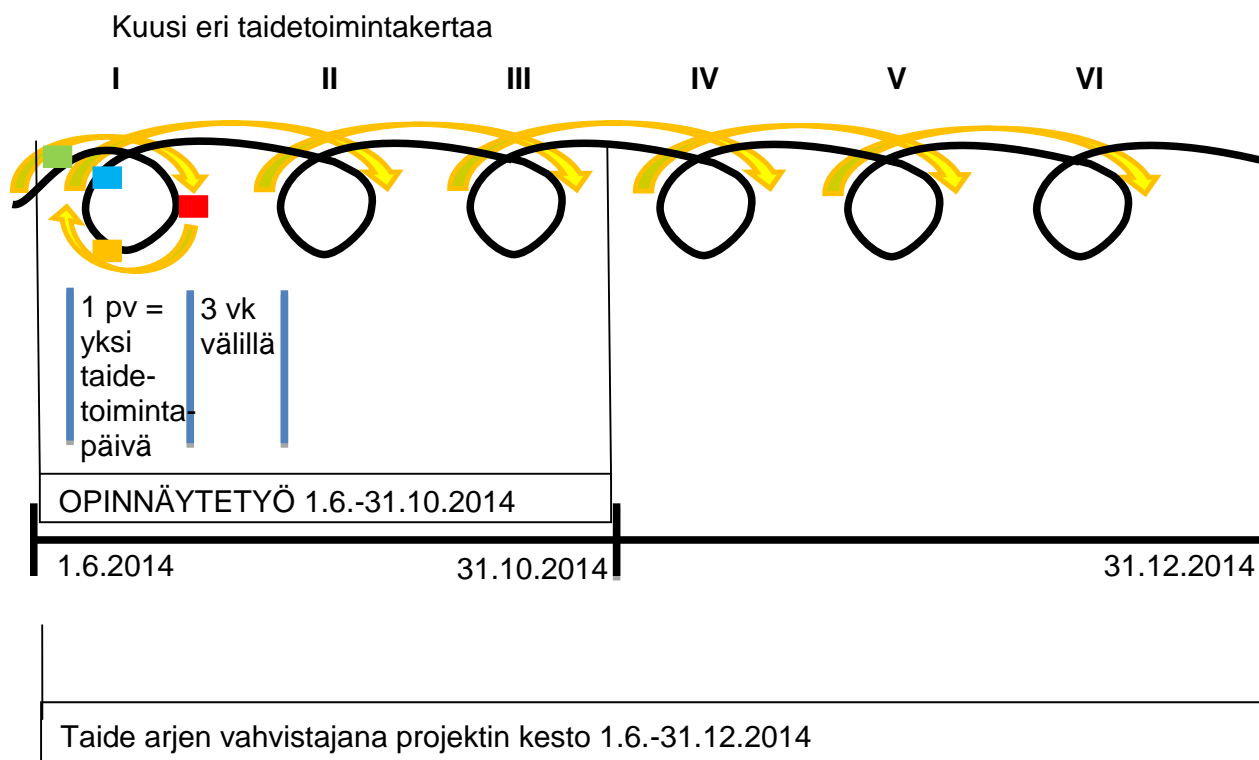

- 1 toiminta suunnitellaan yksikön tarpeiden mukaisesti
- 2 taidetoiminta
- 3 havainnointi: toiminnan onnistumisen ja kehityskohteiden arviointi
- 4 reflektoinnin perusteella seuraavan kerran suunnittelu

Kuvio 1: Jalkautusprosessi. Taidetoiminnan jatkuva kehittäminen

Kehittyvä sosiaalityön prosessi on syklistä, tietoista tilannelähtöistä toimintaa. (Niskala 2010.) Taide arjen vahvistajana prosessoi itsessään jatkuvasti vuorovaikutusta asiakkaiden, työntekijöiden, taiteilijoiden ja kaikkien taidetoimintaan osallistuvien välillä. Toiminta ammensi muutosvoimansa nimenomaan kommunikaatiosta ja jatkuvasta vuorovaikutuksesta yhteisön sisällä sekä ulospäin. Taide arjen vahvistajana taidetoiminnan jalkautus tähtäsi muutokseen arkipäivän toimintakulttuurissa.

Seuraavassa on kuvattu syklinen toiminta aikajanalla. Koko projektin kesto on 1.6.-31.12.2014, mutta käsittelen opinnäytetyössä kolmea ensimmäistä taide-toiminnan kertaa. Yksi toimintakerta on kuvattu yhtenä silmukkana ja kunkin toimintapäivän välissä on noin kolmen viikon tauko.

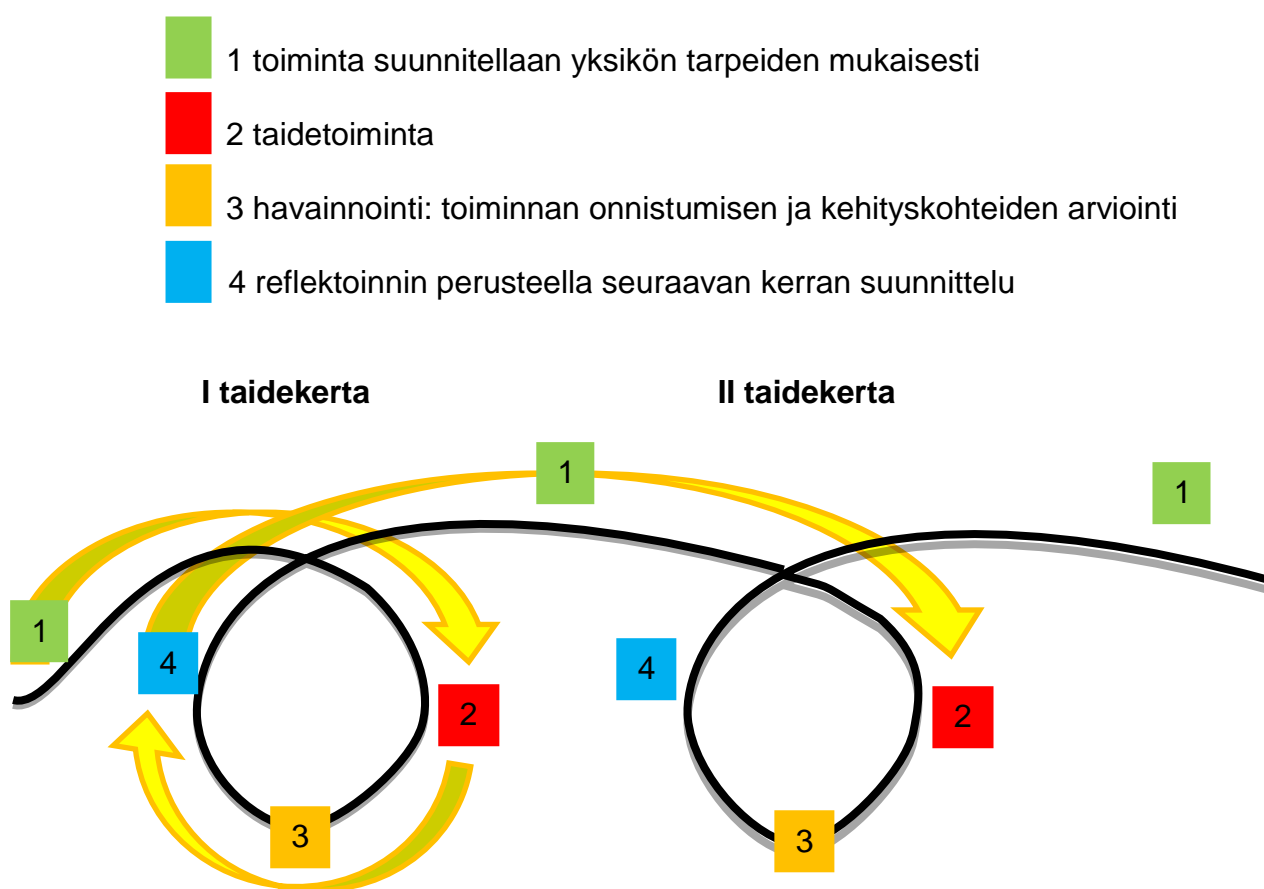

Kuvio 2: Aikajana

Jokaisen taidetoimintakerran vuoksi kävin läpi kaikki toimintatutkimuksen eri vaiheet. Kaikki taidetoiminnassa mukana olleet ihmiset olivat mukana kehittämistyössä; kaikkia osallistujia kuultiin ja heidän toiveitaan kartoitettiin. Haastatelin henkilökuntaa, taideopettajia ja esimiesasemassa olevia joko taidetoiminnan aikana tai sen jälkeen. Asiakkaiden toiveita ja tarpeita havainnoin sen mukaan miten he osallistuivat toimintaan. Vaihdoin kokemuksia ohjaajien kanssa myös asiakkaiden läsnäolosta ja halusin kuulla miten ohjaajat kokivat omien tuttujen asiakkaidensa reaktiot taidetoiminnassa. Keskustelin seuraavan taidepäivän toiveista mahdollisimman paljon myös puheella kommunikoivien kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa. Kyselin heidän tuntojaan siitä, minkälaista taidepäivä oli heidän mielestään ollut.

Yhden taidetoimintakerran sykli suunnittelusta seuraavan kerran suunnitteluun

Kuvio 3: Yksi sykli kuvattuna yksityiskohtaisesti

Ennen koko projektin aloitusta suunnittelin työskentelymetodit koko prosessille, jolloin valitsin lähestymistavaksi spiraalimaisesti etenevän toimintatutkimuksen. Ennen jokaisessa yksikössä tapahtuvaa toiminnan aloitusta suunnittelimme yhteistyössä palvelupäällikön ja taiteilijan kanssa kohteeseen sopivaa toimintaa. Tämän suunnitteluvaiheen jälkeen siirryimme toiminnan tasolle ja käynnistin taidetoiminnan. Tämä vaihe oli luonteeltaan sosiaalista käytännön työskentelyä monien erilaisten ihmisryhmien kanssa. Jokaisen toimintavaiheen jälkeen seurasi kenttätöissä tehty havainnointi yhdessä kaikkien toiminnassa mukana olleiden kanssa. Seuraavaksi siirryin refleктоimaan kokemaani ja kuulemaani. Tämän ajattelutyön tein itsenäisesti. Saamaani tietoa käytin seuraavan taidetoiminnan kehittämiseen ja siirryin taas uudelleen seuraavaan suunnitteluvaiheeseen. Toteutuneen toiminnan havainnoinnin avulla rakennetaan uutta toimintaa tulevaisuuden tavoitteisiin tähdäten. (Heikkinen, Rovio, Kiilakoski, 2008).

Kävin alkukeskustelut jokaisessa kohteessa yksikön palvelupäällikön kanssa kesäkuun aikana. Elokuussa etsin jokaiselle kohteelle sopivan taiteilijan, sovimme yhteistyöstä ja suunnittelimme syksyn toimintaa. Jalkautus käynnistettiin viidessä eri kohteessa syyskuun alussa. Jouduin käynnistämään taidetoiminnan kaikissa kohteissa yhtä aikaa siksi, että halusin saattaa toiminnan tehokkaasti käyntiin vielä saman syksyn aikana. Kehittämistarve oli välitön ja taidetoiminnasta piti saada kokemusperäistä tietoa vielä saman syksyn aikana. Syksyn aikana saatuja tuloksia tarvittiin, jotta voin perustella taidetoiminnan tarpeen seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaan. (Liite 1: Jalkautuksen jaksotus)

4.1 Havainnointi

Havainnoinnin avulla selvitetään toimintaa. Havainnointia voi tehdä katsomalla, kuuntelemalla ja aistimalla. Pilotissa havainnointiin edellisten lisäksi myös dokumentoimalla toimintaa valokuvauksen ja videokuvauksen avulla. Tällaista toteavaa havainnointitekniikkaa en jalkautuksessa tietoisesti käyttänyt, vaikkakin kuvasin joka kerta hieman toimintaa. Silti jalkautuksessa ottamieni valokuvien avulla voin todeta monia asioita jälkeensä, esimerkiksi ihmisten ilmeitä tai ryhmän fyysistä tiiviyyttä. Pyysin valokuvausluvan etukäteen jokaisessa yksikössä. Sosiaalihuollon asiakastieto on salassa pidettävää tietoa. (Tietosujoaohje).

Hyödynsin maatilalla syksyllä tekemiäni havaintoja kun jalkautin toimintaa uusiin kohteisiin. Uusissa kohteissa keskityin tarkastelemaan taidetoimintaan osallistuvien mielentiloja ja heidän ilmeitään sekä kehonkieltään. Tein havaintoja ryhmän toiminnasta: miten toisilleen ennestään vieraat ihmiset sulautuvat yhteistyöhön. Havainnoin erilaisia tapoja osallistua ryhmän toimintaan, toiset tutustuivat uusiin ihmisiin ja käynnistivät oman toimintansa huomattavasti nopeammin verrattuna hitaammin syttyviin kanssaihmiisiin. Kiinnitin huomiota taidetoiminnan ajallisen keston riittävyteen; oliko toiminta liian lyhytkestoista vai sopivasti aika-aulutettua. Tein havainnointia jatkuvasti sekä taidetapahtumien aikana että niiden välissä toteutuvissa tapaamisissa. Havainnoin määrätietoisesti asiakkaiden kokemukset taidetoiminnan aikana, ennen tapahtumia ja jälkeensä.

Havainnointi kohdistui kauttaaltaan asiakkaisiin, työntekijöihin ja taiteilijan vaikutukseen ryhmän toiminnassa. Havainnoinnin tarkoitus oli saada esille niitä tunteita, joita taidetoiminta nostatti. Lisäksi kiinnostuksen kohteena olivat kehitysvammaisten asiakkaiden motiivit; miksi he halusivat osallistua taidetoimintaan? Taidetoiminnan aiheuttamat päälimmäiset mietteet purettiin ja hyödynnettiin seuraavia tapaamisia varten. Jokaisen taidetapaamisen jälkeen käytiin lyhyt keskustelu henkilökunnan kanssa.

4.2 Benchmarkkaus

Hain benchmarkkauksella vertailua vastaavanlaisiin toimintoihin. Hyödynsin esikuva-analyysiä tietopohjana sekä jalostin sieltä löytyviä ideoita omaan käyttöni. Benchmarkkauksen avulla hain lisää tietoa siitä, miten taidetoiminnan istuttaminen arkeen on onnistunut muualla. Tämän opinnäytetyön benchmarkkauksen kohde oli suomalaisen yhteiskunnan toimija, mutta kiinnostus kohdistui myös ulkomaille ja siellä tapahtuvaan taidetoiminnan hyödyntämiseen kehitysvammaisten arjessa. Valitsin benchmarkkauskohteeksi suomalaisen Tapolan kyläyhteisön.

Osallistuin lokakuussa Erityistaiteen verkostotapaamiseen Hämeenlinnassa. Pääpuhujana oli Atelier Herenplaatsin, kehitysvammaisten taidestudion johtaja Richard Bennaars Hollannista. Olen tavannut ja keskustellut useiden eri kohteiden taiteen alan ammattilaisten kanssa taidetoiminnasta heidän yksikössään, muun muassa Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty ry:ssä ja Kaarisilta ry:ssä työskentelevien taideopettajien tai tuottajien kanssa. Nämä kaikki kohteet ovat saaneet paljon hyvää kansainvälistä huomiota toiminnastaan kehitysvammaisten elämänlaadun vahvistajana ja taiteen tai taidelähtöisten menetelmien käyttäjinä.

Tapola on kyläyhteisömäinen asumisyksikkö kehitysvammaisille Etelä-Hämeessä. Siellä on yhdistetty kulttuuri ja vapaa-aika jo 30 vuoden ajan. Toiminta perustuu steinerpedagogiikkaan ja kansainväliseen Camphill-liikkeen malliin. Tutustuin heidän yhteisönsä kokonaisvaltaiseen kulttuurielämään ja kyläilän asukkaiden kotona. Vierailin näytelmä- ja musiikkiharjoituksissa ja olin mukana

näiden taiteenlajien yhteistoiminnassa. Halusin tietää miten he ovat sisällyttäneet taidetoimintoja osaksi asumisen arkea. Lisäksi olin kiinnostunut siitä, vaaditaanko henkilökunnalta erillistä taidealan koulutusta tai taidelähtöistä suuntautuneisuutta.

Tapolassa asuu 46 kehitysvammaista asiakasta kahdeksassa eri talossa. Asiakkaiden ikä vaihtelee nuorista aikuisista 81-vuotiaaseen senioriin. Talot ovat erilaisia asukkaiden tarpeen mukaan. Tapolan tila on avoin yksikkö, jossa ei ole aitoja ympärillä. Sen toiminnallinen rakenne on kuten kyläyhteisössä yleensä, talot muodostavat laajalla alalla toimivan kylän. Kehitysvammaiset asiakkaat työskentelevät erilaisissa työtehtävissä eri yksiköissä. Tapolassa on viljelymaata, navetta ja juustola. Tilalla on eläimiä, puutarhoja, kutomo ja jalostustoimintaa tilan tuotteille.

Tapolassa työskentelee 43 henkilöä, joista puolet asuu kyläyhteisössä. Kylässä asuvat samoissa rakennuksissa niin vammaiset kuin ei-vammaiset ihmiset, osa perheittäin. Puolet työntekijöistä on ammattikoulutettuja lähihoitajia. Lisäksi tilalla työskentelee yhdeksän vapaaehtoista joiden työsuhde kestää yleensä vuoden. Saksasta tulevat vapaaehtoiset saavat suomen kielen opetusta, jotta työskentely onnistuu suomea puhuvien asiakkaiden kanssa. Useat asiakkaat eivät kommunikoi niinkään sanallisesti vaan muut kommunikaatiotavat ovat käytössä jolloin ohjaajan kehonkielen- ja tilannelukutaidot ovat tärkeitä. Tilalla työskentelevät myös kuvataideterapeutti, musiikinopettaja, draamaopettaja sekä oma lääkäri säännöllisesti. Taiteen opettajat ovat palkattuja ammattilaisia, jotka pitävät säännöllisesti useita opetustunteja viikoittain. Yksi taideopettajista on asunut tilalla lapsuudestaan asti.

Kulttuurielämä yhdistää kylän asukkaita ja juhla-aikoihin liittyvät tapahtumat ovat merkittäviä. Tapolalaiset harrastavat eurytmiaa, musiikkia, tanssia ja maalaamista. Jokaisella kyläläisellä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon kulttuurin ja vapaa-ajan vieton suhteen, viikoittaiseen kyläseminaariin osallistuminen tarjoaa jokaiselle mahdollisuuden olla mukana kehitystyössä. Asukkaat voivat osallistua kylän yhteisiin tapahtumiin sekä mennä vapaa-ajallaan muihin harrastuksiin kyläyhteisön ulkopuolelle, kuten kuka tahansa ihminen muissakin kyläyhteisöissä.

Tapolassa on käytössä oma laatukäsikirja. Toiminnan ydinajatus perustuu ihmisen kohtaamiseen. Taide elää luontaisesti yhteisön toiminnassa, se on osa elämää. Luonnon mukaisesti myös vuoden kiertokulku kristillisine juhlineen vaikuttavat yhteisön toimintaan. Työntekijöiltä ei erikseen ole vaadittu taidelähtöistä osaamista ohjaustyössä, vaan jokaisella on mahdollisuus toteuttaa työtään omista lähtökohdistaan: kunnioittaen yhteisiä arvoja ja ammattitaitovaatimuksia. Lisäksi työntekijöillä on mahdollisuus itse osallistua viikoittain ohjattuun taide-toimintaan.

Tapolan tila on ollut aktiivinen verkostoituja. Kuvataiteiden osalta yhteistyötä tehdään Wellamo-opiston kanssa. Muihin Camphill-liikkeisiin pidetään aktiivisesti yhteyttä niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Kuntayhteistyö on vahvaa. Tein benchmarkkausta kun kehitystyöni oli jo käynnistynyt. Etsin erimerkillisiä keinoja hoivahenkilökunnan innostamiseksi ja sitouttamiseksi taidelähtöisten menetelmien käyttöön työyhteisössä. Benchmarkkauksen jälkeen vertasin kokemuksiani parhaillaan käynnissä olleeseen jalkautukseen. (Liite 2: Benchmarkkaus-kysymykset)

4.3 Haastattelut

Haastattelun tarkoitus oli selvittää niitä tunteita joita taidetoiminta nostatti sekä motiiveja, miksi henkilö lähti mukaan tähän taidetoimintaan. Miksi ohjaaja on halunnut antaa panoksensa taidetoimintaan ja mitä hän odotti saavuttavansa osallistumisellaan? Lisäksi halusin tietää toiveita toiminnan kehittämiseksi. Toiveiden haarukoinnin myötä halusin keksiä, miten henkilökuntaa voisi parhaiten sitouttaa jatkoon. Olin kiinnostunut siitä, miksi ohjaajat haluavat antaa panoksensa taidetoimintaan ja mitä he odottavat saavuttavansa osallistumisellaan. Erityisesti yritin selvittää sitä, miten heidät saa motivoitua toiminnan jatkamiseen.

Pilottikohteessa maatilalla haastattelin yksikön esimiestä, nauhoitin ja litteroin haastattelun. Haastattelin myös maatilan henkilökuntaa vapaamuotoisemmin suullisesti. Uusissa kohteissa haastattelin taidetoiminnan jalkautuksessa mukana olleita ohjaajia, kun kohteen taidetapaamiset olivat noin puolessa välissä.

Haastattelin joka kerta sattumanvaraisesti mukana ollutta ohjaajaa tai useampaa tilanteen niin salliessa. Joissakin yksiköissä tein ryhmähaastattelun.

Haastattelut tapahtuivat nimettöminä ja litteroin ne siten, että keskityin poimaan vastauksia jotka poikkeavat yleisistä ajatuksista. Lisäksi keräsin ehdotuksia tulevaisuuden toiveista. En halunnut lähettää kysymyksiä ohjaajille etukäteen vaan annoin ohjaajille kysymykset nähtäväksi paperilla haastattelun yhteydessä. Tarpeeni oli koko prosessin ajan välttää sitä tunnetta, että asettaisin ohjaajille paineita tai arvostelisin heidän työtään. Ennakkotieto tulevasta kyselystä olisi ehkä koettu tarkkailuksi erityisesti sellaisissa kohteissa joissa toiminnan jalkautus oli haasteellista. Siksi haastattelukin tapahtui hyvin rennossa keskusteluhengessä ja ehdottoman luottamuksellisena. (Liite 3: Haastattelukysymykset)

5 JALKAUTUSPROSESSI

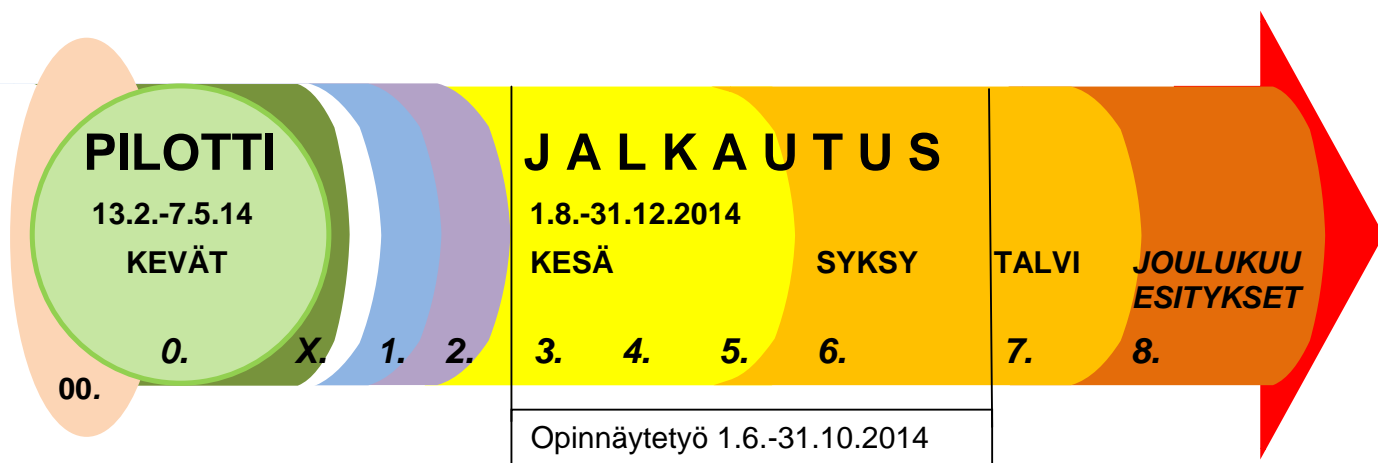
Kehitystyö lähti itämään jo kesällä 2013 jolloin toteutin projektin Tuleeko kehitysvammaisen aidosti kuulluksi. Tuolloin havainnoinnin avulla kokosin tietoa asiakkaiden ja henkilöstön välisestä kommunikaation toteutumisesta ja kartoitin yleisesti asumisyksiköiden tilannetta. Havainnoin arjen toimintaa siten, että työskentelin jokaisessa yksikössä muutaman päivän ajan ohjaajan tehtävissä. Poimin hyviä käytännön toimintoja kommunikaation onnistumisista vietäväksi eteenpäin. Yksiköt olivat hyvin erilaisia ja niiden toiminta vaihteli suuresti. Keräsin jo tuolloin kehitysideoita arjen vahvistamiseksi. Havainnoinnin kohteina oli 30 eri asumisyksikköä eri puolilta Etelä-Suomea. Sain syventävän näkemyksen asumisyksiköiden yleisestä tilasta tätä opinnäytetyötä varten.

Taide arjen vahvistajana –pilotti toteutettiin hämäläisellä maatilalla keväällä 2014. Kohteessa asuu erittäin vaativaa ohjausta tarvitsevia kehitysvammaisia mielenterveyskuntoutujia. He valitsivat kuvataiteet taidemuodoksi, jonka avulla haluttiin vahvistaa sekä asiakkaiden että työntekijöiden arkea. Vierailin valitun taiteilijan kanssa tilalla yhteensä kuusi kertaa. Pilottiin osallistuivat tilan asiakkaat, ohjaajat, esimies, sosionomiopiskelijoita, heidän lehtorinsa sekä toisen

maatilan ohjaaja. Mukana oli myös järvenpääläisen kehitysvammaisten taidelinjan kaksi oppilasta vertaistoimijoina. Kevään toiminta huipentui taidenäyttelyyn. Tasa-arvon vuoksi kaikki taideluokan opiskelijat pääsivät kevätretkelle maatilalle ja samalla vierailivat taidenäyttelyn avajaisissa. Vierailu yhdisti tutustumisen taidenäyttelyyn, maatilaan, luontoon sekä tilan asukkaisiin ja toimintaan. Tuotin pilotin alusta loppuun erittäin suunnitelmallisesti ja tulevaisuusorientoituneesti. Yhteistyö oli lämminhenkistä ja asiakkaiden ja työntekijöiden tarpeita toteuttavaa ihmisläheistä verkostoitumista.

Kevään pilotti keräsi erittäin hyvää palautetta ja siksi taidetoiminnan jalkautus käynnistettiin muualle Etevan asumisyksiköihin. Pilotti toimi kehitystyön peilinä siten, että maatilan taidetoiminnasta saatu kokemusperäinen tieto hyödynnettiin jalkautukseen. Pilotissa onnistuneet toiminnot sovellettiin uusiin kohteisiin ja kriittiset kohdat huomioitiin paremmin uusien kohteiden käynnistysprosessissa. Esittelin kehitystyön etenemistä eri vaiheissaan, sillä työn tilaaja halusi nähdä projektin etenemisen. Lisäksi avoimen toiminnan tarkoitus oli herättää kiinnostusta ja sitouttaa henkilökuntaa prosessin kulkuun. Tämä kehitystyön esittely oli strateginen valinta.

Taide arjen vahvistajana projekti eteni vaiheittain. Kesän 2013 havainnointi synnytti alkuidean arjen vahvistamiselle. Kevään 2014 pilotissa kokeiltiin taide-toiminnan vaikutusta käytännössä. Kesän 2014 alussa käynnistin jalkautuksen uusien kohteiden valinnalla. Heti kesälomien jälkeen elokuusta alkaen alkoi konkreettinen toiminta ja se jatkuu vuoden 2014 loppuun. Taide arjen vahvistajana projektin kesto on 1.6.-31.12.2014. Taidetoiminta huipentuu joulukuun esityksiin.

Kuvio 4: Prosessikaavio. Taide arjen vahvistajana projektin eteneminen

Prosessikaavio kuvaa projektin etenemistä vaiheittain alun ideasta pilotin kautta toiminnan jalkauttamiseen. Aivan alussa (00) syntyi ensimmäinen ajatus arjen vahvistamisesta taidetoiminnan keinoin jo kesällä 2013. Pilotissa (0) keväällä 2014 kokeiltiin maatilalla taidetoiminnan mahdollisuuksia. Kevään aikana tulevasta jalkautuksesta tiedotettiin ja kiinnostuneita kohteita kartoitettiin (1-3). Ensimmäiset keskustelut valituissa kohteissa käytiin kesäkuussa (4). Elokuussa (5) aloitin aktiivisen suunnittelutyön ja taidetoiminta uusissa kohteissa käynnistettiin syyskuusta (6) alkaen. Aikajakso jota opinnäytetyö käsittelee päättyy loppukuun loppuun. Talven (7) aikana toiminta saatetaan hyvin käyntiin ja loppuhuipennus toteutetaan joulukuussa (8) esitysten ja näyttelyiden muodossa. (Liite 4: Prosessikaavio)

Opinnäytetyö käsittelee aikaa 1.6.-31.10.2014 eli käynnistyksen alkuvaiheen. Toiminnan jatkumisen onnistuminen ja tulokset ovat tulevaisuuden kehitys- ja tutkimuskohteita. Suunnitelmissa on jo seuraavan aallon jalkautus vuoden 2015 alusta jälleen uusissa kohteissa.

5.1 Jalkautuksen uudet kohteet

Taide arjen vahvistajana –toiminta jalkautettiin viiteen uuteen kohteeseen. Viisi asumisyksikköä edusti riittävää otosta josta sain tarpeeksi laajan kokemuseräisen tiedon erilaisista kohteista. Yhtäaikainen käynnistys viidessä kohteessa oli haastavaa mutta katsoin, että käynnistys onnistuu yhdeltä tuottajalta kun toiminnan suunnittelee kunnolla. Suunnittelin ajankäytön siten, että toiminnan jalkauttaminen on mahdollista loppuvuoden aikana. Jalkautus voitiin tarjota vain niille yksiköille joiden katsottiin hyötyvän taidetoiminnan käynnistämisestä eniten.

Esittelin Taide arjen vahvistajana –pilotista saadun palautteen palvelupäälliköille kesäkuun alussa ja tarjosin heille mahdollisuutta ilmoittautua mukaan syksyn jalkautukseen. Palvelupäälliköt tuntevat yksikkönsä asiakkaat ja työntekijät sekä vastaavat asumisyksikön toiminnasta. Heidän roolinsa oli tärkeä uuden toiminnan viejinä työyhteisöön. Jalkautukseen ilmoittautuneet palvelupäälliköt halusivat tuoda uutta taidelähtöistä toimintamallia ehkäpä jo hyvinkin vakiintuneeseen toimintakulttuuriin. Uudet kohteet valittiin sekä ilmoittautuneiden palvelupäälliköiden innokkuuden että yksikön tarpeen perusteella. Tarpeita olivat esimerkiksi vähäinen tai olematon aikaisempi taidetoiminta tai haastava tilanne asiakkaiden tai henkilöstön toiminnassa. Reilusta kymmenestä pyrkijästä taidetoiminnan suunnittelu käynnistettiin viidessä yksikössä. Asumisyksiköt sijaitsevat eri puolilla Etelä-Suomea ja ovat keskenään hyvin erilaisia. Toiminnan ydin on jokaisessa yksikössä Etevan arvojen mukainen, mutta kohteet poikkeavat suuresti esimerkiksi elinkaarensa ja toimintakulttuurinsa puolesta.

Vierailin kesäkuussa kaikissa valituissa kohteissa. Tutustuin asumisyksikköön, asiakkaisiin ja henkilökuntaan. Osa yksiköistä oli minulle entuudestaan tuttuja kesän 2013 kommunikaatiokartoituksen yhteydestä. Keskustelin palvelupäälliköiden kanssa yksikön tarpeista ja toiveista. Joissain yksiköissä oli heti ensimmäisellä tapaamisella myös henkilökunta mukana keskusteluissa.

Toiminnan aloitus uusissa kohteissa noudatti samaa kaavaa kuin pilottikohteen toiminnan aloitus. Alkukeskusteluissa yksikön palvelupäällikön kanssa keskusteltiin yksikön tilanteesta yleensä. Selvitin mistä taiteenlajista he olivat kiinnos-

tuneita ja mikä taidetoiminta palvelisi yksikköä parhaiten. Kartoitin taidetoiminnan järjestämisen aikataulua, henkilöstöresursseja ja budjetoimimahdollisuuksia sekä katsastin tilat, joihin toimintaa suunniteltiin. Joissain asumisyksikössä oli toiveita vahvistaa toimintaa lähialueiden toimijoiden kuten koulujen, järjestöjen, seurakunnan tai vapaaehtoistyön piirissä toimivien kanssa. Pysin sopimaan mahdollisimman nopeasti sitovat päivämäärät syksyn taidetoiminnalle, jotta pystyin käynnistämään käytännön suunnittelutyön sekä taiteilijoiden hankinnan. Lopulta suunnittelin kaikkien toiveiden ja ajatusten perusteella räätälöidyn ja realistisen taidetoiminnan käynnistyksen.

Alun ideointiin pyydettiin myös ohjaajat, erityisesti he jotka nimettiin taidetoiminnan vastuuhjaajiksi. Toivoin heiltä sitoutumista ja vastuunottoa taidetoiminnan kehittämistä ja eteenpäin viemisestä. Ohjaajalta ei vaadittu erillistä taideosaamista, innostus riitti. Mikäli ohjaajilla oli henkilökohtaista luovien alojen osaamista, se tietysti haluttiin valjastaa käyttöön. Henkilökunnalle tarjottiin mahdollisuutta hyödyntää omaa nykyisen ammattiroolin ulkopuolista osaamista ja laajentaa näin työnkuvaansa. Tällöin ohjaaja sai halutessaan kasvaa yksikön taideohjaajaksi.

Taidelajin valinta kohteessa tapahtui sekä asiakkaiden että henkilökunnan tarpeiden mukaan. Joissain kohteissa haluttiin jo aiemmin tuttuun taidelajiin ammattimaista ohjausta tai haluttiin syventävää tietoa tai uusia ideoita toteutukseen. Toisaalta oli mahdollisuus valita myös taidelaji, joka oli entuudestaan täysin vieras ja johon haluttiin tutustua. Valitsimme palvelupäällikön ja henkilöstön kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella jokaiselle yksikölle sopivan taidelajin. Vaihtoehdot olivat: musiikki, kädentaidot, draama, tanssi. Kaikissa yksiköissä heti alussa nousivat pari taidemuotoa muita kiinnostavammiksi. Henkilökunta sai keskenään vielä keskustella valinnastaan ja useimmissa yksiköissä asia käsiteltiin yhteisesti seuraavassa yksikköpalaverissa. Valinnat tehtiin pääsääntöisesti kuvataiteiden ja musiikin välillä. Lopulta kahteen yksikköön valittiin kuvataiteet, kahteen musiikkitoiminta ja yhteen draama.

Säännöllinen taidetapaaminen sovittiin noin kolmen viikon välein. Jaksotuksen toive tuli palvelupäälliköiltä, joiden haasteellinen työ on suunnitella työvuorolistat kolmen viikon jaksoissa. Näin uusi toiminta saatiin paremmin istumaan arkiseen

toimintaan. Lupasin jokaiseen yksikköön enintään kuusi taidetapaamista syys-joulukuun välille. Henkilökunnan halu panostaa taidetoimintaan, tilattavan taiteilijan työtilanne ja taidelajin toteuttamiseen vaadittava tila vaikuttivat kokonaisuuden suunnitteluun. Syksyn taidetoiminnan järjestäminen jokaiseen yksikköön vaati tarkkaa ajoittamista. Haasteena oli yksiköiden toiminnan ja kutsuttavien taiteilijoiden aikataulujen sovittaminen siten, että saatoin myös itse olla toiminnan tuottajana ja ohjaajana läsnä jokaisessa taidetapahtumissa. (Liite 5: Jalkautuksen aikataulu)

5.2 Tuottajan ja taiteilijoiden roolit

Taide arjen vahvistajana –jalkautuksessa olen hoitanut taidetoiminnan suunnittelun, ohjauksen ja kontaktit. Olen toiminut koordinaattorina, innostajana ja kannustajana. Katri Halonen väitöskirjassaan on käyttänyt kulttuurituottajaa yleisnimityksenä ammattiryhmälle, joka toimii taiteilijan ja kuluttajan välimaastossa. Ammatillinen tuottajuus sisältää tuotteistamista, konseptointia, markkinointiviestintää ja jakelua. (Halonen 2011). Tuottajan ammattitaitovaatimukset ovat erittäin laajat kun jalkautetaan taidetoimintaa erityisryhmille ja vieläpä yhteistyössä vahvan hoiva-alan ammattikunnan kanssa.

Taidetoiminnan ydin on tarjota iloa arkeen – ei tuoda stressiä ja ylimääräistä kuormitusta normaalin työn lisäksi. Siksi heti alusta alkaen korostin sitä, että työntekijöiden ei tule kuormittua taidetoiminnasta. Palvelupäällikön tehtävä oli mahdollistaa toiminta siten, että työvuorosuunnittelussa huomioidaan mahdollisuus osallistua taidetoimintaan. Työntekijöiltä odotettiin ammattitaitoon kuuluvaa läsnäoloa, asiakkaan innostamista ja omaa osallisuutta. Toiminta sovittiin yhteistyössä palvelupäälliköiden, työntekijöiden ja taiteilijan kanssa asiakkaiden toiveita kuunnellen.

Etsin jokaiseen kohteen tarpeisiin soveltuvan taiteilijan ja sovin hänen kanssaan käytännön järjestelyistä ja korvauksista. Kehittämishankkeessa piti pyrkiä kartoittamaan lähialueella toimivaa verkostoa, erityisesti niissä kohteissa missä yhteistyötoiveita ilmeni. Tällainen verkostoituminen esimerkiksi lähikoulun, jär-

jestöjen, yritysten tai seurakunnan kanssa on hyvin kannatettava ajatus tulevaisuutta ajatellen.

Taiteilijan valinta tapahtui tarvelähtöisesti. Lähdin hakemaan taiteilijaa mahdollisimman läheltä asumisyksikköä. Taiteilijoiden valintaperusteina oli luonnollisesti kohteeseen sopiva taideosaaminen, eli muusikon piti osata soittaa ja kuvataiteilijan ohjata maalausta. En vaatinut taiteilijalta kehitysvamma-alan koulutusta tai pedagogista pätevyyttä, mutta hänellä tuli olla ihmislähtöinen ja erilaisuutta arvostava asenne. Työskentely erityisryhmän kanssa vaatii kaikilta osallisilta joustavuutta, laaja-alaisuutta, hyvää tilanne-tajua sekä ihmisten olemuksen lukutaitoa. Taiteilijalta odotettiin sitoutumista myös toiminnan jatkuvuuteen. Taidetoiminnan jatkumisen varmistamiseksi taiteilijan piti olla helppo saapua yksikköön nyt mutta myös tulevaisuudessa. Halusin, että taiteilija olisi käytettävissä myös tulevilla projekteilla ja että hän näkee koko prosessin tulevaisuuteen suuntautuvana polkuna sekä sitoutuu ohjaamaan pitkäkestoista taidetoimintaan. Taiteilijan piti olla halukas tulevaisuudessa työskentelemään myös toisissa yksiköissä.

Taiteilijan piti olla valmis tekemään yhteistyötä toisten taiteilijoiden kanssa. Varmistin, että jokainen toimintaan mukaan tuleva taiteilija oli myös halukas moniammatilliseen ja eri taidelajien edustajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tulevaisuuden tavoitteeni oli saada asumisyksikkö niin itseohjautuvaksi, että henkilökunta tulee toimimaan ilman tuottajaa taidepäivien eteenpäin viemiseksi kunhan toiminta saadaan ensin hyvin käyntiin. Tulevaisuudessa vastuuhjaajat ylläpitävät kontaktia lähitaiteilijaan suoraan ilman välikäsiä. Taiteilijalla piti olla myös valmius konsultoida ja opastaa henkilökuntaa oman taidelajinsa ohjaamisessa.

Etsin taiteilijoita sekä lähialueelta että omasta kontaktiverkostostani. Kun olin sopinut taiteilijan kanssa hänen osallistumisestaan Taide arjen vahvistajana – projektiin, vierailimme hänen kanssaan kohteessa ennen varsinaisen taidetoiminnan aloitusta. Näin kasvot tulivat puolin ja toisin tutuiksi ja taiteilijalla oli valmiiksi tieto siitä minkälaisessa ympäristössä hän tulee toimimaan. Aikataulullisesti tämä ennakkovierailu ei onnistunut kaikissa paikoissa, mutta toiminta käynnistyi silti sujuvasti ammattitaitoisten ohjaajien avulla.

Taide arjen vahvistajana – jalkautuksen taiteilijoille maksettiin tuntiperusteinen korvaus jokaiselta taidepäivältä. Toimintaan käytetty aika vaihteli yhden ja viiden tunnin välillä. Suunnitelma sisälsi joka kohteessa kuusi taidepäivää syksyn aikana. Lisäksi tulivat materiaalikulut kuvataiteilun osalta. Kohteen investointi yhtä taidepäivää kohden oli mielestäni pieni.

5.3 Verkostojen merkitys toiminnan tukijana

Taide arjen vahvistajana jalkautuksen myötä halusin käynnistää verkostoitumisen yksikön lähialueiden toimijoiden kanssa tulevaisuuden yhteistyötä varten. Lähitulevaisuudelta toivoin toimivaa yhteistyötä sekä alueen taiteilijoiden että mahdollisten kumppanuustoimijoiden kanssa. Taiteilijoita etsittiin yksiköiden lähialueilta, jotta syntyneet kontaktit on helpompi ylläpitää. Tarkoituksena oli, että yksikön ohjaajat voivat ilman välikäsiä ottaa yhteyttä taiteilijaan ja kutsua hänet yhteisen taidetoiminnan vetäjäksi vastaisuudessakin. Lisäksi kehitysvammaisille haluttiin tarjota mahdollisuus kokea kodissa tapahtuvaa taidetoimintaa mahdollisimman samanlaisena kuin ei-vammaisillakin on. Tähän kuuluu normaali kanssakäyminen lähialueen toimijoiden kanssa. Tässä ensimmäisessä jalkautuksessa aikaresurssit eivät riittäneet kuin ensimmäisiin kontakteihin joidenkin alueiden toimijoihin.

Pilotissa oli mukana kaksi sosionomiopiskelijaa. Toinen opiskelijoista keskittyi ryhmädynamiikan kehityksen seuraamiseen ja toinen tallensi toimintaa video- ja valokuvaamalla. He toivat tuoretta näkökulmaa kokeneille ohjaajille sekä rikastuttivat kehitysvammaisten asiakkaiden elämää. Itse sain sosionomiopiskelijoilta tuoretta näkemystä toiminnasta sosiaalialalla sekä materiaalia omien havaintojeni tueksi. Lisäksi heidän opettajansa aktiivinen osallistuminen oli arvokas lisä moniammatilliseen yhteistyöhön. Opiskelijoiden kanssa toteutettavasta yhteistyöstä hyötyivät kaikki osapuolet. Opiskelijat pääsivät osallisiksi toimintaan, johon he eivät ehkä muuten olisi osallistuneet. Taidelähtöisten menetelmien kanssa työskentelystä on varmasti suurta hyötyä eri alojen ja tasojen opiskelijoille.

Kehitysvammaiset asiakkaat hyötyvät uusista ihmiskontakteista, kunhan uusien ihmisten määrä pidetään sopivana kunnioittaen asiakkaiden kykyä kohdata uusia tuttavuuksia. Yksikön työntekijät hyötyvät uusista tuulahduksista tai voivat saada vahvistusta omaan hyväksi havaittuun työskentelytapaansa. Taide arjen vahvistajana jalkautuksen tulevaisuuden visioon kuuluu yhteydenotto lähialueiden kouluihin. Toivottu näkökulma on myös kiusaamisen ehkäisy, sillä muun muassa tuttuus vähentää erilaisuuden pelkoa. Verkostoituminen alueen oppilaitosten kanssa kuuluu seuraavan aallon jalkautuksen suunnitelmiin, vaikka sitä ei aikaresurssien vuoksi tähän syksyn jalkautukseen pystynyt mahduttamaan. Toisen asteen opiskelijoille löytyisi paljon mahdollisuuksia työharjoitteluun kehitysvamma-alalla taidelähtöisten toimintojen parissa, kunhan se organisoidaan määrätietoisesti.

Jalkautuksen päätteeksi jokaiselle kohteelle järjestetään taidetapahtuma jossa toimintaa tuodaan esille: esitys, konsertti, taidenäyttely. Vierailijoiksi pyydetään asiakkaiden omaisia ja lähipiiriä. Loppuhuipennuksella haetaan kontaktia myös alueellisiin toimijoihin.

Ulkopuolista viestintäverkostoa kuten paikallislehdistöä tai radiota ei tämän jalkautuksen yhteydessä käytetty. Etevan henkilöstöä tiedotettiin taidetoiminnasta käyttäen hyväksi sisäisiä tiedotuskanavia. Etevan henkilöstölehti Oranssi Aika julkaisi kevään numerossa uutisen pilotin käynnistymisestä. Syksyn jalkautuksesta kirjoitin artikkelin nimeltä Taide arjen vahvistajana jalkautuu kentälle. Se julkaistiin Oranssi Aika lehdessä numero 2, joka ilmestyi 29.10.2014. Lehden teemana olikin sopivasti asiakasnäkökulma.

5.4 Erilaiset kohteet

Taide arjen vahvistajana –jalkautukseen osallistuneet yksiköt olivat monilta osin hyvin erilaisia. Vaikka jokaisessa asumisyksikön ytimessä oli samanlainen arvomaailma ja palvelutarjonta, kohteet poikkesivat lukuisissa käytännön toimintaan vaikuttavissa asioissa. Isoja eroja oli yksiköiden elinkaareissa, joukossa oli sekä uudisrakennuksia että jo vuosikymmeniä toimineita yksiköitä. Uudessa yksikössä haettiin vielä toimintamallia ja jo pitkään toimineessa yksikössä uudis-

tettiin tai vahvistettiin jo ehkäpä aikaisemmin käytössä ollutta mutta välillä unoh-
tunutta taidetoimintaa. Myös asiakkaat olivat tietysti hyvin erilaisia sekä henkilö-
kohtaisilta ominaisuuksiltaan että asukasryhmittäin. Vaikeasti vammaiset ja
voimakasta tukea tarvitsevat ihmiset tarvitsevat erilaista ohjausta ja osallisuutta
taidetoimintaan kuin vaikkapa voimakkaasti autistisia piirteitä omaavat ihmiset.
Lievästi kehitysvammaiset asiakkaat voivat olla hyvinkin tottuneita itselliseen
taiteiluun ja osallistuvat toimintaan tarviton huomattavasti vähemmän henkilö-
kohtaista ohjausta. Mielenterveyskuntoutujien tarpeet ovat myös huomioitava
kokonaisuudessa. Näin taideryhmien toiminnan suunnittelu oli äärimmäisen
asiakaslähtöistä. Tarpeiden arviointi etukäteen ja sen myötä toiminnan suunnit-
telu lähti jokaisen yksikön asiakkaiden vaateista. Tässä opinnäytetyössä yksi-
köiden tarkkaa sijaintia tai edes paikkakuntaa ei tuoda julki asiakkaiden yksityi-
syyden turvaamiseksi. (Tietosuojaohje).

Kehitysvamma-alalla tapahtuneet voimakkaat muutokset ovat viime vuosina
aiheuttaneet myös ilmiöitä, joissa vaikkapa hyvänä pidetty taidetoiminta on ka-
donnut muutosten puristuksessa. Ei siis ole syytä olettaa, että taidetoimintaa ei
olisi tehty aiemmin lainkaan. Monessa kohteessa nimenomaan herätellään uu-
delleen ja vahvistetaan taas sitä ajattelumaailmaa, että taide kuuluu jokaiseen
kotiin ihan arkeenkin.

Taide arjen vahvistajana -taidetoiminnan jalkautuksen aloituksessa oli paljon
haasteita. Hyvän ennakkosuunnittelun merkitys korostui ensimmäisellä taideta-
paamisella. Paikkakunnat erosivat toisistaan taidetoiminnan käynnistämisessä.
Tietysti uuden toiminnan vastaanottamiseen vaikuttavat hyvin monet seikat riip-
pumatta asumisyksikön sijainnista. Toiminnan aloituksessa onnistumiseen vai-
kuttavat esimiehen innostunut esimerkki ja kannustus, ohjaajien myötämielinen
suhtautuminen sekä yhteisön sen hetkinen mahdollisuus uuden toiminnan vas-
taanottamiseen.

Henkilökunnan innostuminen taidetoimintaan erosi merkittävästi eri kohteissa.
Osassa kohteista innokkaat ohjaajat olivat mukana jo ensimmäisellä suunnitte-
lukerralla. Tällöin ohjaajat osallistuivat aktiivisesti sekä taidetoimintaan että sen
kehittämiseen. Toisissa kohteissa taas henkilökunta koki uskonpuutetta tule-
vaan taidetoimintaan. Tällaisissa yksiköissä tuottajalta vaadittiin aivan toisenlai-

sia prosessin ohjaustaitoja. Oli haastavaa jalkauttaa uutta toimintaa yksikköön, johon täytyi ensin myydä ajatus toiminnan tarpeellisuudesta. Osassa henkilökuntaa saattoi havaita selvää muutosvastarintaa, varsinkin jos yksikkö oli uusi tai henkilöstön vaihtuvuus suurta.

Viestinnän onnistumisessa eri yksiköissä oli suuri ero heti taidetoiminnan käynnistämisen alussa. Joissain yksiköissä viestit kulkivat niin yksikön sisällä kuin ulospäinkin, mikä auttoi taidetoiminnan käynnistämistä. Niissä kohteissa missä viesti ei ollut tavoittanut henkilökuntaa niin yksikön sisällä kuin päivätoiminnassa, oli sekaannuksia alun käynnistyksessä. Alun haasteet voitettiin kerta kerralta paremmalla tiedon kululla.

Merkittävä ero eri asumisyksiköiden välillä oli yhteistyön sujuvuus tai sujumattomuus. Joissain kohteissa yhteisöllisyyden vahvistaminen nousi tärkeäksi asiaksi, kun mietittiin mitä taidetoiminnalla halutaan kyseisessä yksikössä tavoitella. Asumisyksikön talot sijaitsivat erillään ja joissakin kohteissa henkilökunta koki oman työalueensa rajautuvan vain yhteen taloon, siihen jossa oli pääsääntöisesti töissä. Tällaisissa kohteissa työnkierto on ollut haasteellista. Samoin päiväaikaisen toiminnan kanssa yhteistyö vaihteli paljon. Joissakin kohteissa asiakkaiden päivätoiminnan ohjaajat olivat hyvin tietoisia taidetoiminnan käynnistymisestä asumisyksikössä ja omalta osaltaan tukivat toimintaa siten, että esimerkiksi huomioivat asiakkaiden muuttuneet kuljetusajat. Toisaalla taas yhteistyö ei sujunut. Esittelin kodissa tapahtuvaa toimintaa myös päivätoiminnan henkilökunnalle, jotta he tietäisivät minkälainen taidetoiminta on kyseessä.

Joissain kohteissa nostettiin tarve kontaktien vahvistamiseen lähialueen toimijoihin kuten läheiseen kouluun ja seurakunnan toimintaan. Näissä kohteissa verkostoituminen huomioitiin ennakkosuunnittelussa ja yhteydenotoni toivottuihin yhteistyökumppaneihin tuotti tulosta. Verkostoituminen käynnistyi sujuvasti. Toisaalta taas yhdessä kohteessa suunniteltiin yhteistyötä toisen lähellä sijaitsevan asumisyksikön kanssa. Näin olisi syntynyt sisaruus-ajatukselle perustuva suurimuotoisempi toiminta. Ideana oli yhdistää kahden eri asumisyksikön tarpeet ja resurssit. Tämä suunnitelma siirrettiin tulevaisuuteen, sillä ensimmäinen ponnistus oli saattaa käyntiin taidetoiminta juuri tässä valitussa kohteessa. On-

nistuneen jalkautuksen myötä voidaan toimintaa lähteä laajentamaan, se olkoon seuraavan aallon toimintaa.

Taidetoiminta räätälöitiin jokaiseen kohteeseen ja tarkoitus oli nimenomaan jatkuvasti kehittää toimintaa vastaamaan paremmin yksikön tarpeita. Joissain koh-teissa toimintaa räätälöitiin paljon enemmän kuin toisissa yksiköissä. Halusin saada jalkautuksen käyntiin mahdollisimman kitkattomasti ja muutamassa koh-teessa käynnistys vaati useampia muutoksia käytännön tapaamisiin. Tällaisia muutoksia olivat esimerkiksi aikataululliset muutokset. Kokonaissuunnittelu oli myös minulle vaativampaa, koska aloitusajan pitkeydessä oli haastavampaa löytää sopiva taiteilija jolle nopea käynnistysaikataulu sopi. Toisessa kohteessa taas taidetoiminta käynnistyi hyvin sujuvasti vaikka kohteessa kokeiltiin heille jotain täysin uutta taidemuotoa.

5.5 SWOT-analyysit suunnittelun apuna

SWOT-analyysiä käytetään kun analysoidaan työpakalla tapahtuvaa oppimista ja toimintaympäristössä tapahtuvaa muutosta. Lyhenne SWOT tulee englannin kielen sanoista Strengths (vahvuudet), Weaknesses (heikkoudet), Opportunities (mahdollisuudet) ja Threats (uhat). Olen käyttänyt tätä vertailumenetelmää kehitystyön apuna suunnittelussa. (Suomen sosiaali ja terveys ry 2014.)

Tässä opinnäytetyössä Taide arjen vahvistajana jalkauttamisen prosessi on kuvattu taidetoiminnan jatkokehittelyä varten. Työprosessia on kuvattu kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäisellä SWOT-analyysillä selvitettiin pilotin aikana havaittuja asioita, jotka vaikuttivat pilotin onnistumiseen. Kuvasin vahvuudet, heikkoudet mahdollisuudet ja uhat käyttäen itselleni syntynyttä käsitystä kevään toiminnasta. Tätä varten haastattelin myös kevään pilotin kuvataiteilijaa hänen kokemuksistaan maatilalla toteutetusta taidetoiminnasta. (Liite 6: SWOT 1) Seuraavaksi tein jalkautuksen SWOT-analyysin, jossa analysoin jalkautusta uusiin kohteisiin. (Liite 7: SWOT 2)

Vertasin pilotin SWOT 1 -analyysiä jalkautuksen SWOT 2 -analyysiin. Tästä saamani tiedon perusteella ehdotan parannuksia seuraavan aallon jalkautuk-

seen. Eroja pilotin ja syksyn uusien kohteiden välillä oli erityisesti henkilöstön motivoitumisasteessa, sisäisen viestinnän kulussa ja aika- ja tilaresursseissa. Maatilan pilotista otin tärkeimmäksi opiksi suunnitelmallisen henkilökunnan innostamisen ja sitouttamisen taidetoimintaan. Uusissa kohteissa haasteellisimpia aloituksia oli siellä, missä henkilökunnan asenne uutta toimintaa kohtaan oli alussa kielteinen. Pilotissa sisäinen tiedotus toimi moitteetta, mutta joissakin uusissa kohteissa tähän piti panostaa erityisen paljon. Tiedon kulun merkitys sekä toiminnan onnistumiselle että henkilökunnan myönteiselle asennoitumiselle taidetoiminnan alun käynnistyksessä on suuri.

Uuteen toimintaan ja vieraisiin ihmisiin tutustuminen vaatii yleensä kaikilta aikaa. Pilotissa olin jo tullut tutuksi sekä asiakkaille että henkilökunnalle ennen toiminnan käynnistämistä, koska olin vierailut tilalla useasti aikaisemmin. Lisäksi teimme ennakkovierailun taiteilijan kanssa sekä kävin innostamassa henkilökuntaa hyvissä ajoin ennen toiminnan alkua. Siksi toiminta lähti heti jopa yllättävän helposti käyntiin. Uusissa kohteissa ensimmäiset kerrat käynnistyivät hyvin, vaikka uuden toiminnan aloituksen hitaus oli selvästi havaittavissa.

Maatilalla oli runsaat tilat isommassakin ryhmässä tehtävään monimuotoiseen taidetoimintaan. Jalkautuksen uusissa kohteissa taidetoimintaan varattu tila oli kuten tavallisen kodin olohuone tai keittiö, koska asumisyksikkö on koti. Kodinomaisuuden haitta oli se, että tila oli ahtaampi eikä esimerkiksi todella isoa pöytää ollut käytettävissä. Myös valaistus oli tärkeä sekä toiminnan kannalta että tunnelman luojana. Joissain jalkautettavissa kohteissa piti taidetoiminnan alussa tehdä järjestelyjä kuten parantaa valaistusta ja siirrellä pöytiä ja tuoleja toisista huoneista. Tietysti tarkoitushan oli juuri toimia kuten kotona yleensäkin, niillä elementeillä mitä on käytettävissä. Käytännössä tämä tarkoitti useamman pienryhmän muodostamista ja taidetoiminnan tarkempaa suunnittelua.

Ensimmäisillä kerroilla asiakkaille vieraiden yhteisten tilojen käyttö aiheutti hieinan levottomuutta. Lisäksi aikataulujen sovittelu aiheutti joissain yksiköissä kiireen tuntua, mitä ei saisi tapahtua. Taidetoiminnan rauhallisuus on erittäin tärkeä toiminnan juurruttamisessa.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tyytyväinen työntekijä heijastaa ympärilleen positiivista energiaa ja työn tekeminen antaa iloa kun hän kokee työnsä mielekkäänä. Taide arjen vahvistajana –taidetoiminnan mallia voi hyödyntää erilaisten kohderyhmien arkisen elämän rikastuttamiseen ja ihmisten minäkuvan vahvistamiseen. Vammaisalan lisäksi samanlainen toiminta voidaan käynnistää esimerkiksi vanhusten, syrjäytyneiden tai mielenterveyskuntoutujien hyväksi. Taika-hankkeessa tuotiin myös eri taidemuotoja erilaisten ryhmien toimintoihin sosiaali- ja terveysalalla. Käytettyjä taidemuotoja olivat muun muassa tanssi, kuvatyöskentely, kirjoittaminen, valokuvat ja prosessidraama. (Rönkä 2014.) Ero Taika-hankkeen ja Taide arjen vahvistajana taidetoiminnan välillä on siinä, että jälkimmäisessä toiminta kohdistui keskitetysti Etevan asumisyksiköihin. Toiminnan tavoitteena oli laaja-alainen taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntäminen siten, että taidetoiminta jää elämään yksiköissä osana arkea.

Tuottajana sain ja jouduin käyttämään kaikkia tähän asti oppimiani ammatillisia taitoja suunnitellessani ja ohjatessani Taide arjen vahvistajana -projektia. Olen hyödyntänyt osaamistani jonka olen hankkinut toimiessani aiemmin pitkään kaupallisella alalla. Käytin hyväkseni oppeja sosiaalipsykologiasta ja ryhmäkäyttäytymisestä. Tässä projektissa kokemukseni hoitotyöstä ja vammaistyöhön erikoistunut lähihoitajan koulutus olivat tarpeellisia, jotta ymmärsin miten ohjaajat näkevät oman roolinsa. Vuosien kokemukseni markkinointiviestinnästä ja erikoistuminen kommunikaatioon olivat hyödyllistä pääomaa tämän projektin ohjaamisessa. Näin tärkeänä välineenä myös myyntitaidot, sillä koko prosessin käynnistys ei olisi onnistunut ilman että pystyin esittämään ajatukseni perustellusti ja tavoitehakuisesti. Taide arjen vahvistajana jalkautuksessa toimin ensin eniten myyjän roolissa, kun esittelin tulevaa toimintaa henkilökunnalle. Tämän jälkeen toimin vahvasti ohjaajien tukijana ja kannustajana, diplomatian taidot olivat usein tarpeen. Ilman opintoja monimuotoisen kulttuurin tuottajuudesta en olisi varmaankaan onnistunut näin hyvin.

Taidelähtöinen toiminta lisääntyi niissä kohteissa, joissa jalkautus tapahtui. Samalla taidetoiminnan esilläolo aiheutti selvästi aktiivisuutta myös muissa yksi-

köissä. Monissa asumisyksiköissä mietittiin tarkemmin heidän mahdollisuuksiin taidetoiminnan lisäämiseksi sen jälkeen kun he näkivät jalkautuskohteiden taidepäivien satoa tai kuulivat käytännön toiminnasta. Kaikki projektiin osallistuneet kokivat uutta osallisuutta ja tasa-arvoista mahdollisuutta olla mukana taiteen tuottamisessa. Monet ohjaajat ilmaisivat tyytyväisyytensä taidetoimintaan, erityisesti he kokivat saaneensa lisää intoa ja jaksamista arjen työhön. Asiakkaiden oman elämän ohjaustaitojen lisääntymisen havaitseminen oli kaikkein palkitsevinta, koska he tulivat itsellisesti odottamaan taidetoiminnan alkua mikäli suinkin kykenivät. Oli palkitsevaa saapua paikalle ja nähdä useita asiakkaita vastassa odottamassa yhteistä toimintaa. He olivat ottaneet mukaan omia soitimiaan, nuottejaan tai muuten selvästi valmistautuneet täysin itsenäisesti ja pyytämättä. Olin käynnistänyt uuden toimintatavan jalkauttamisen arkeen, kehitystyöni viisi tavoitetta tulivat täytetyiksi.

Taide arjen vahvistajana – kehitystyön hedelmät tulevat näkymään jo lähitulevaisuudessa. Kokonaisuuden onnistuminen vaati suurta paneutumista projektiin sen kaikissa ulottuvuuksissaan. Tämän kaltaista projektia ei voi ohjata vain taloudellisia tuloksia tavoitellen, vaan pitää olla myös halu kehittää kanssaihmisien elämän laatua. Paneuduin syvällisesti kehitystyöhön ja tiedostin oman haasteeni siinä, että tarkastelin projektia kokonaisuudessaan myös ulkopuolelta katsottuna. Kehitystyön myötä ammatillinen identiteettiini kasvoi kulttuurituottajaksi joka on erikoistunut taidelähtöisten menetelmien hyödyntämiseen sote-alalla.

6.1 Ohjaajien rooli jalkautuksessa ja toisen aallon haasteet

Taide arjen vahvistajana –jalkautuksessa ohjaajien rooli nousi merkittäväksi. Ilman innostuneita ja toiminnan jatkoon sitoutuneita ohjaajia uuden ajattelutavan vieminen arjen työhön on vähintäänkin haasteellista. Siksi seuraavan vaiheen jalkautuksessa tulee miettiä erittäin ponnekkaasti ohjaajien virittäminen taidetoimintaan. Ohjaajista ei ole tarkoitus kouluttaa taideopettajia, vaan tarkoitus on, että he ottavat taidetoiminnan käyttöönsä luonnollisena osana arjen toimintoja.

Taidetoiminnan juurruttaminen arkiseksi toiminnaksi vaatii aikaa. Rutiinit syntyvät vasta useiden toistojen perusteella. Vaikka yksikön historiasta löytyisikin

taidelähtöistä toimintaa, kovin monet asiat ovat muuttuneet vuosien saatossa. Osa henkilökunnasta on uutta ja toiminta saattaa olla hoivapainotteista. Osa henkilökunnasta saattaa vastustaa muutosta esimerkiksi työyhteisössä vallinneen muutosmyllerryksen vuoksi.

Ohjaajilta vaaditaan jatkuvasti yhä laajempaa osaamista asiakkaiden ohjaamisessa. Pelkästään perustarpeista huolehtiminen ja hoiva eivät enää riitä, vaikka esimerkiksi lääkkeenjako vaatii suurta ammattitaitoa. Nyt vallitsevan käsityksen mukaan ohjaajan työhön liittyy olennaisesti asiakkaan kokonaisvaltainen tukeminen. Tämä on vaatinut hoitohenkilökunnalta asenteen muutosta siten, että asiakas ei ole hoidon kohde vaan itsellinen toimija. Ohjaajan ei tarvitse olla kaikkien alojen asiantuntija, mutta hänen työotteensa tulee olla hoivaavan ja ohjaavan roolin lisäksi yksilön tarpeita arvostava.

Jos työyhteisöstä tunnistaa vaikuttajahahmot, heidän myönteisen asenteensa avulla toiminnan käynnistäminen on sujuvampaa. Tässä tuleekin vastuuhjaajien roolin tärkeys esille. Taide arjen vahvistajana –jalkautus onnistui parhaiten niissä yksiköissä, joissa ohjaajat olivat valmiiksi motivoituneita. Koko yhteisön tuleminen taidetoimintaan mukaan riippui ohjaajien mahdollisuudesta vaikuttaa toiminnan kulkuun sekä viestinnän kulkeutumisesta siten, että se tavoitti koko henkilöstön. Palvelupäällikön asenne oli valmiiksi myötämielinen taidetoimintaa kohtaan, muuten hän ei olisi toimintaa pyytänytäkään. Palvelupäällikön tärkeiksi toimiksi jäi kiinnostuksen osoittaminen sekä resurssien järjestäminen niin, että halukkaat kykenivät osallistumaan taidetoimintaan.

6.2 Monen eri ammatin edustajat taiteilivat yhdessä

Jalkautuksen aikana vahvistui käsitykseni eri ammattialojen edustajien eroista, jotka johtuvat monista seikoista, muun muassa erilaisista ammattitaitovaatimuksista. Terveysthuollon ammattilaisten ja ammattitaiteilijoiden työskentelytavat ovat hyvin erilaisia, vaikka kummatkin työskentelisivät muita ihmisiä kunnioittaen. Ohjaajien ja taiteilijoiden yhteistyö tarvitsee alussa koordinaattorin ja yhdistäjän, jotta nämä kahdesta eri toimintakulttuurista tulevat ammattilaiset löytävät

mahdollisimman nopeasti yhteisen toimintatavan. Tässä roolini tuottajana oli tärkeä. Koko tuotantoprosessi vaati onnistuakseen moniammatillista yhteistyötä.

Seuraavassa vaiheessa pitää varata aikaa siihen, että uusilla ja alaa tuntemattomilla taiteilijoilla on mahdollisuus tutustua yksikön asiakkaiden elämään ennakoon. Nyt aikataulu ei mahdollistanut tämän useampia ennakkovierailuja ennen taidetoiminnan aloitusta. Toisaalta taiteilijan työ tässä projektissa oli ammattimaista taidetoiminnan ohjausta ja ammattilainen osaa huomioida yleisönsä. Näin tapahtuikin, kaikki taiteilijat osasivat lukea tilanteita ja aistia tarpeita.

Taidetoiminnassa tehtiin paljon yhdessä; musiikissa rummutettiin ja laulettiin yhdessä sekä kuvataiteissa toteutettiin isoja yhteisiä teoksia. Tällainen yhdessä tekeminen on suuri osallisuuden tunteen vahvistaja. Myös ohjaajat osallistuivat yhteisiin töihin, näin jokaisen yhteisön jäsenen käden jälki tuli näkyviin. Taideteoksissa on tärkeää, että ne asetetaan nähtäväksi. Näitä töitä katsellessa jokaiselle tulee tunne, että on osa tätä joukkoa. Tässä taiteen merkitys on myös viestinnällinen, se antaa visuaalisen kauneuden lisäksi tunteen yhteenkuuluvuudesta ja siten tuo hyvää oloa. Kuten Minna Haveri totesi (Haveri 2014) Eri-tyylisten verkostotapaamisen alustuspuheessaan, että osallisuus on tärkein hyvinvoinnin tekijä.

Jätin taiteen, kulttuurin ja taidelähtöisten menetelmien vaikutusten arvioinnin tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Vaikuttavuudesta löytyy paljon tutkimustietoa muualta. Kuten Bardy (2007, 21) on todennut, taiteilijoiden ja muiden ammattikuntien edustajien yhteistoiminta näyttäytyy uudenaikaisena työnjaon murtumana. Moniammatillinen yhteistyö korostui jalkautuksen aikana ja lisäsi samalla eri ammattikuntien edustajien välistä osaamisen kokemusta. Verkostoituminen laajensi osallisuuden tunnetta, sillä jokainen taidetoimintaan osallistunut sai kokea olevansa osa vähän monimuotoisempaa työryhmää kuin mihin on tottunut. Taide voi olla visuaalisen ja aistillisen miellyttävyyden lisäksi osa toimintaa; tarjoten mahdollisuuden myös työntekijöille ammatilliseen kehittymiseen. Täten taidetoiminta vaikuttaa koko työyhteisön elämänlaadun rikastumiseen.

Alun haasteisiin kuului myös minut täysin yllättänyt epäluuloisuus oman verkoston sisällä. Valtaosa asiakkaista käy päivätoiminnassa, se on heidän työtään. Nyt päivätoiminnan ohjaajat eivät olleet saaneet kaikilla alueilla riittävästi tietoa uudesta kodissa tapahtuvasta taidetoiminnasta. Tämä aiheutti kyselyjä ja epäilyä toimintaa kohtaan. Tällainen rajojen ylitys on perinteisesti aiheuttanut huolestumista sellaisissa toimintakulttuureissa, joissa oma alue on ollut vahvasti hallittu. Joissakin alun tiedotustilaisuuksissa oli kuuntelijoina myös päiväaikaisen toiminnan ohjaajia. Toivotin heidät tervetulleiksi koska tarkoitus oli rakentaa yhteistyötä. Joissakin yksiköissä päivätoiminta oli taas hyvin sujuvasti mukana järjestelemässä asiakkaiden kuljetuksia taidepäivänä. Liekö kyläyhteisömäinen ajattelutapa pienemmän paikkakunnan etu kun vahvistetaan verkostoa lähialueella kehitysvammaisten asiakkaiden ja yhteisön välillä.

6.3 Viestinnän tärkeys

Seuraavan aallon toiminnassa on tärkeää varmistaa heti käynnistyksen alussa viestinnän mahdollisimman sujuva eteneminen. Jalkautuksessa toteuttamani malli nimetyistä ohjaajista helpotti tiedon siirtämistä koko työyhteisölle. Myös seuraavan aallon jalkautuksessa kustakin yksiköstä valitaan jo alkuvaiheen keskusteluissa projektiin vihkiytyvä ohjaaja viemään viestiä muille työntekijöille. Tarvittavan tiedon pitää siirtyä jokaiseen yksikön taloon ja saavuttaa vaihtuva henkilökunta. Tiedonkulku kotiasumisen ja päivätoiminnan välillä pitää myös varmistaa. Eri pakkakuntien välillä voi olla huomattavia eroja viestinnän rutineissa joten heti alussa pitää selvittää yksikön tapa toimia. Tavoite on, että tieto kulkee moitteetta ja yhteistyö on heti alussa jouhevaa.

Sisäinen viestintä tapahtui sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Toimitin jokaiseen yksikköön tiedotteen, jossa oli taidepäivät, taiteilijan nimi ja kuva sekä yhteystietoni. Lähetin jokaiseen yksikköön valokuvan jonka olin ottanut ensimmäisellä taidetapaamisella heidän luonaan sekä kuvan taiteilijasta. Toivoin että ohjaajat käyttäisivät näitä kuvia ilmoitustauluilla ja kertoessaan asiakkaille taidetoiminnasta. Ihmisen kasvokuva kertoo nopeasti jokaiselle kuka on tulossa ja mitä on odotettavissa. Nämä käytännöt osoittautuivat toimiviksi ja niitä kannattaa jatkaa seuraavan aallon jalkautuksessa.

Ulkoista viestintää käytettiin vähän pilotissa ja jalkautuksessa. Alustavasti olin kaavaillut Facebookin tai blogin käyttöönottoa projektin yhteydessä, koska tällainen taideprojektin esittely omana sivustonaan on yleisesti käytössä muissa vastaavan tyyllisissä taidetoiminnoissa. Tämä mahdollisuus avataan uudelleen seuraavan jalkautuksen suunnittelussa.

6.4 Yrittäjäyys, ostopalvelut ja taloudellinen näkökulma

Taidetoiminta vammaistyössä antaa laajat toimintamahdollisuudet yrittäjyydelle. Useat taiteilijat sekä taideaineiden opettajat tekevätkin freelancerina töitä. Kysyntää sellaisille pienyrittäjille löytyy, jotka ovat laajentaneet ydinosaamistaan myös esimerkiksi kehitysvammaisten ohjaukseen. Uusia eri taiteilijoiden muodostamia pienryhmiä tulee markkinoille tarjoamaan omia palveluitaan arjen rikastuttamiseksi. Erityisasiantuntija ei usein osaa tai halua markkinoida itseään, ei kykene organisoimaan projektejaan tai tuotteistamaan palveluitaan. Tässä on selkeä tarve ammattimaisen kulttuurituottajan osaamiselle. Vammaisala hakee tulevaisuudessa enenevässä määrin laadullista sisältöä palveluihinsa ulkoa ostetun yritystoiminnan kautta. Yrittäjyydelle on kasvavassa määrin tilausta sosi- ja terveydenhoitoalan kentällä. Kunnat parantavat palveluaan ostamalla yksityisten tuottamia hyvinvointia lisääviä palveluita. Myös omaisten työpanos, vapaaehtoistyö sekä kolmannen sektorin merkitys lisääntyy. Tulevaisuuden menestystekijöitä ovat yritteliäisyys sekä yhteistyö. (Pirinen 2000, 169). Taide arjen vahvistajana –toiminta vastaa tämän päivän tarpeisiin juuri tarjoamalla yksittäisille taiteilijoille työmahdollisuuksia sekä panostaa yhteistyöhön rajoja ylittävässä toiminnassa. Tällä projektilla ohjasin hoiva-alan ammattilaisia ottamaan lisää vastuuta omasta ohjaustyöstään ja laajentamaan omaa ammatti-identiteettiään.

Taide arjen vahvistajana –projektissa taiteilijat saivat sovitun korvauksen työpanoksestaan. Tulevaisuuden menestys taidetoiminnan jatkumisessa vaatii toimintaan osallistuvien taiteilijoiden työn näkemisen ostopalveluna. Viime aikoina on yhä enenevässä määrin kiinnitetty huomiota myös taiteilijoiden ja taidelähtöisiä menetelmiä käyttävien ammattilaisten työn laskutusperiaatteisiin. Eloranta omassa opinnäytetyössään esittääkin huomionsa siitä, että taiteilija

saattaa käyttää suunnittelutyöhön jopa kolme neljäsosaa kokonaistyöajasta. Samanlaisen näkemyksen pohjalta Taide arjen vahvistajana taidetoiminnassa työskenteleville taiteilijoille maksettiin tuntikorvaus sekä konkreettisesta taide-työskentelystä asiakkaiden luona sekä tämän lisäksi toiminnan suunnitteluun ja tarvikkeiden hankintaan käytettävästä ajasta. Halusin heidän panostavan myös tulevaisuuden taidetoiminnan suunnitteluun. Jalkautukseen osallistuneet taiteilijat toimivat pääsääntöisesti freelancereina ja näkivät Taide arjen vahvistajana –toiminnan itselleen mahdollisuutena pitkäkestoiseen yhteistyöhön.

Taide arjen vahvistajana –jalkautus on investointi palvelun laatuun ja työhyvinvointiin. Tuloksellisuutta on erittäin vaikea mitata lyhyellä aikavälillä, mutta henkilöstön sairauspoissaolojen väheneminen voi olla lähitulevaisuudessa rahalla mitattava hyöty. Lisäksi asiakkaille koitua hyöty on taidetoiminnan aiheuttama hyvinvoinnin lisääntyminen ja tämän myötä haastavien tilanteiden väheneminen. Pitkällä aikavälillä voimakkaiden tukitoimien tarve vähenee, kun asiakas saa purkaa tuntojaan ja tulee kuulluksi taidetoiminnan kautta. Toiminnan taloudellinen hyöty tulee pitkällä aikavälillä näkymään työtehon paranemisena asiakas- ja työyhteisön tyytyväisyyden kasvaessa. Lisäksi yhtymän imagoarvon kasvu voitaneen tulevaisuudessa todeta: asiakaslähtöisempää ja yksilöllisempää palvelun tarjoajaa halutaan käyttää enemmän. Etevä hyötyy sekä asiakkaiden kasvavasta kiinnostuksesta tarjottavia palveluita kohtaan että paranevasta asemasta saada hyviä työntekijöitä. Hiltusen (2014, 34) tekemän kyselytutkimuksen vastausten mukaan taidetoiminta on verrattavissa konsultointiin. Hän teetti tutkimuksen suurten yritysten päättäjille, jossa heitä pyydettiin arvioimaan taidelähtöisten menetelmien kustannusarvoa ostotuotteena. Yhteenvetona voidaan todeta, että taidetoiminnasta ollaan valmiita maksamaan 2000-5000 euroa toimintakerralta. Tämä on täysin verrattavissa asiantuntijapalkkioihin esimerkiksi yhdeltä seminaari- tai työyhteisön kehittämisjaksolta. Taidelähtöinen toiminta on karistanut ympäriltään mielikuvan hauskaasta puuhastelusta ja sitä pidetään nykyään yhtä tavoitteellisena ja arvotettavissa olevana toimintana kuin konsultointia. Keskimääräinen konsultointipäivän hinta on 3000 e.

Vastaavanlaiset taidetoiminnat ovat usein jääneet pelkiksi lyhytkestoisiksi ja kertaluonteisiksi hankkeiksi vaikka niissä on tavoiteltu jatkumoa. Määräaikainen rahoitus tai kertaluonteinen investointi aiheuttavat helposti ajallisesti rajatun ja

toiminnan jälkeen tyrehtyvän aktiviteetin. Taide arjen vahvistajana –jalkautuksen tulevaisuuden tavoite on vakiinnuttaa toiminta osaksi arkista toimintaa, mutta pelkästään syksyn 2014 käynnistysvaihe on vielä aivan liian lyhyt sille, että toiminta muuttuisi rutiiniksi. Siksi taidetoiminnalle pitää saada oma budjetti jo seuraavalle toimintakaudelle. Liikanen (2010) on Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia –toimintaohjelmassaan esittänyt tavoitteen, että sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaiden hoito- ja palvelusuunnitelmiin kirjattaisiin heidän kulttuuriset tarpeensa. Tämä puoltaa myös Taide arjen vahvistajana –jatkojalostukseen varattua rahoitusta.

6.5 Benchmarkkauksesta opittua

Tapolan tilalla taidetoiminta oli niin itsestään selvä osa arkea, että sitä oli ensin vaikea edes lähteä erottelemaan. Taidetta hyödynnettiin joka päivä mitä erilaisimmissa toimissa. Selkeän taideopetuksen lisäksi päivän työt sisälsivät paljon erilaisia luovia toimia. Henkilökunnan oli vaikea edes erotella taidetta erillisenä asiana. Tällaiseen vuosikymmeniä toimineeseen työyksikköön, jonka toiminta painottuu yksilön kohtaamiseen myös taidelähtöisten menetelmien avulla haakeutuu varmastikin lähtökohtaisesti jo valmiiksi luovaan toimintaan suuntautuneita työntekijöitä. Heillä ohjaajilta ei erikseen vaadittu taideosaamista vaan kaikki ohjaustyö tapahtui luontevasti ohjaajien omien vahvuuksien kautta. Samanlaiseen ajattelutapaan pääseminen ei tapahdu nopeasti, varsinkin kun uutta ajattelutapaa tuodaan jo toisella lailla rutinoituneeseen työyhteisöön. Lisäksi toiminnan käynnistymisen helppouteen tai vaikeuteen vaikuttavat kovin monet henkilöstöstä lähtevät ryhmädynamiikan asiat.

Etsin Tapolan toiminnasta vinkkejä siihen, miten taidetoiminnan jalkauttamista voitaisiin helpottaa sellaisissa yksiköissä, joissa henkilökunta saattaa vastustaa uutta toimintamallia. Tähän kysymykseeni ei löytynyt vastausta, sillä Tapolan koko toiminta jo lähtökohtaisesti perustuu luovalle periaatteelle. Tapolan henkilökuntaa ei tarvitse erikseen houkutella tai sitouttaa taidelähtöiseen toimintaan. Osallistuminen taidetoimintaan oli pakottamatonta koko yhteisön jäsenille, se oli luonnollinen osa heidän elämäänsä. Uskon, että kysymykseni tuntui turhalta heidän näkövinkkelistään. Mutta sain vahvistuksen tiedolle, kuinka taidelähtöi-

nen toiminta arkipäivässä vahvistaa koko yhteisöä, niin asiakkaita kuin henkilökuntaakin. Se tuo tasa-arvoa arkielämän valinnoille, luo yhteenkuuluvuutta, osallisuutta ja elämän erilaisuuden arvostusta.

Merkittävin vahvistus omalle työskentelylleni Taide arjen vahvistajana –projektia varten on Tapolasta saamani tieto: taidetoiminta tulee olla säännöllistä, sitä tulee olla riittävän usein ja taideopettajien tulee olla alansa ammattilaisia. Säännöllinen viikoittainen mahdollisuus osallistua erilaisiin taidelähtöisiin toimintoihin siirtyy arjessa normaaliksi toiminnaksi. Siksi Tapolan väki ei heti osannut edes eritellä, mikä on taidetoimintaa ja mikä ei. Heillä taide oli läsnä joka puolella; puutarhassa koristeluina ja kotona taideteoksina.

Atelier Herenplaatsin, hollantilaisen kehitysvammaisten taidestudion johtajan Richard Bennaarsin esitelmä vahvisti sitä suuntaa johon Suomessakin vammaistyössä ollaan siirtymässä. Aktiivinen toiminta halutaan siirtää osaksi arkea siten, että päiväaikainen toiminta ei ole ainoa paikka jossa on aktiviteettia. Osa laitoksista siirtyneistä kehitysvammaisista ei ymmärrä mitä kotona voi tehdä, sillä kaikki toiminta heille on ollut aikaisemmin jossain laitoksen ulkopuolella. Heidän pitää opetella asia joka on meille ei vammaisille itsestään selvä: jokainen voi tehdä myös kotona itselleen virkistäviä asioita, vaikkapa taidetta. Hollannissa kehitysvammaisten päiväaikainen työtoiminta on lopetettu kokonaan, ilmeisesti suurimmaksi osaksi yhteiskunnan taloudellisista syistä.

6.6 Havainnoinnin hedelmiä

Koska osallistuin itse aktiivisena toimijana taidetoimintaan, vaikutin todennäköisesti ryhmän toimintaan kuten jokainen ryhmässä mukana ollut. Osallistuin toimintaan ja havainnoin samalla vaikka useiden eri asioiden havainnointi samanaikaisesti on rajallista. Vain muutamaa asiaa kerrallaan pystytään havainnoimaan, joten keskityin vain projektin kannalta merkityksellisiin asioihin. Havainnoinnin kohteina olivat asiakkaiden mielentila, omaehtoinen osallisuus taidetoimintaan sekä yhteisöllisyyden muodostuminen jokaisen tapaamisen aikana.

Pilottikohteen esimiehellä ei ollut kynnystä tarttua kevään pilottitoimintaan. Taiteet ja tekeminenhän ovat toiminnan perusasioita. Erityisen hieno kokemus hänelle oli se, että osallistuessaan yhteiseen maalaamiseen kaikki ottivat hänet heti mukaan. Taiteen tekeminen loi tasa-arvoa. Ohjaajissa näkyi kevään pilotin aiheuttama positiivinen vaikutus siten, että yhteisöllisyys ja yhdessä olo ovat lisääntyneet.

Projektiin tarvitaan usein pitkäkestoinen jakso jotta ihmisiin ja heidän tarpeisiinsa voi tutustua syvemmin. Lyhyessä projektissa toiminta alkaa kunnolla käynnistyä vasta kun se on jo loppumassa. Maatilan pilotissa päästiin hämmästyttävän nopeasti käyntiin ja kaikki osallistujat tulivat heti tutuiksi toisilleen. Erityisen ilahduttavaa on ollut huomata, että kevään huipennus: taidenäyttely riihessä, on yhä voimissaan ja jopa kasvanut. Asiakkaat esittelevät keväällä tekemiään töitä mieluusti vierailijoille.

Havaintsin, että asiakkaiden toiminta itselleen uudessa isommassakin ryhmässä oli sujuvaa ja mielekästä; vastoin useita ohjaajien ennako-odotuksia. Sellaisetkin asiakkaat osallistuivat joiden ei luultu olevan kiinnostuneita toiminnasta. Jokaisen omien valintojen tukeminen tuotti itsellisen toiminnan lisääntymistä. Ohjaajat itse kertoivat useissa uusissa kohteissa, että eivät olleet uskoneet tietyn asiakkaan kiinnostuvan toiminnasta tai asiakkaan kykenevän pitkäkestoiseen toimintaan. He olivat positiivisesti yllättyneitä kun näkivät, että asiakkaiden toimintakyky oli luultua parempi.

Ohjastin taiteilijaa suunnittelemaan taideopetuksen jokaisessa yksikössä siten, että hyvin eritasoiset tekijät saisivat tasapuolisesti onnistumisen elämyksiä. Konkreettinen tavoite oli vahvistaa asiakkaita tekemään itsenäisesti omia valintojaan. Pilottikohteessa maatilalla kaksi asiakasta hakeutui omasta tahdostaan mukaan taidetoimintaan. Näin asiakkaat tekivät itse omat valintansa: he osallistuivat haluamaansa toimintaan ja heidän itsemääräämisoikeutensa lisääntyi arjessa tapahtuvien valintojen myötä. Myös uusissa kohteissa sama ilmiö toistui. Innokkaat osallistujat osoittivat oman elämänsä ohjaustaitoja olemalla halukkaita taiteilemaan, useat selvästi jopa ylittivät ennako-odotukset kyvyistään pitkäkestoiseen ja keskittyneeseen toimintaan.

Meillä jokaisella on oma tahtimme, jolla kypsyttellemme uusia asioita. Myös kehitysvammaisilla on luonnollisesti henkilökohtaisia eroja siinä, miten nopeasti he innostuvat tai uskaltavat mukaan uuteen toimintaan. Asiakkaille pitää tarjota mahdollisuus kokea eri taiteenlajeja, jotta he tietävät, mitä voivat haluta tehdä. Sama havainto koskee myös ohjaajia. Monet ohjaajat kokivat vieraaksi tai vastenmieliseksi jonkin taidelajin. Kun he pääsivät kokeilemaan taidelajia, saattoi heillekin avautua myönteinen suhtautuminen taidetoimintaa kohtaan.

Henkilökunnan reaktioissa oli suuria eroja eri kohteissa ja samoissa kohteissa eri vuoroissa. Osa henkilöstön edustajista suhtautui taidetoiminnan aloitukseen erittäin positiivisesti, he olivat valmiiksi jo aktiivisia ja osallistuvia. Pienelle osalle ohjaajista osallistuminen oli selvästi negatiivinen kokemus, tai he ainakin halusivat viestittää tällaisia tunteita. Valitettavasti joissain työyhteisöissä näkyi jännitteitä, jotka kanavoituivat haluun tarttua uuteen taidetoimintaan. Onneksi tällainen kielteisyys laimeni sitä mukaa kun toiminta edistyi, ja kaikki näkivät miten asiakkaat nauttivat taiteen tekemisestä.

Pääsääntöisesti ohjaajat kokivat, että taidetoiminta yhdistää koko työyhteisöä. Taiteen tekeminen on lisännyt motivaatiota omaan työhön ja luovuuden lisääntyminen näkyy arkisen työn onnistumisessa. Jotkut esittivät toiveen päästä joskus myös itse ohjaamaan taidetoimintaa. Haastattelussa nousi esiin ohjaajien näkemys, että ei taidetoiminnasta ole ainakaan haittaa kenellekään eikä se voi mennä pieleen. Ohjaajat toivoivat, että taidetoimintaa voisi olla useammin, vähintään kaksi kertaa kuussa. Työvuorojärjestelyjä pidettiin haastavimpina asioina koko prosessissa, sillä halukkaat eivät päässeet aina mukaan taidetoimintaan. Toiminnan ongelmana oli se, että ei pysty osallistumaan vaikka taidetoiminta osuisi omalle vuorolle, jollei ohjaajia ole tarpeeksi.

Ohjaajat arvostivat sitä, että he saivat olla mukana ilman tarkkaa toimintasuunnitelmaa johon he olivat tottuneet päivittäisessä työssään. He eivät halunneet yhtään lisää suorituspainetta työhönsä. Taiteilija ohjasi osallistujia ilman ulospäin näkyvää strukturoitua toimintasuunnitelmaa oman suunnitelmansa mukaisesti. Ohjaajat saivat olla mukana ilman, että heidän piti olla tietoisia siitä, mitä seuraavaksi tehdään. Taidetoiminnan vapaamuotoisuus, esimerkiksi yhteinen soittaminen ja laulaminen tuntuivat tapahtuvan kuin kotona. Yksi parhaista pa-

lautteista tuli ohjaajalta yhteisen musisoinnin jälkeen: ”Ihanan kodinomaista toimintaa!” Hän oli tykästynyt siihen, että toimintaa ei tarvinnut suorittaa ennalta sovitun suunnitelman mukaisesti. Juuri tässä kiteytyi Taide arjen vahvistajana –taidetoiminnan ydin: kuin kotona yleensäkin tehdään.

Asiakkaat odottivat uutta taidetoimintaa aivan joka yksikössä. He ottivat taiteilijan sekä tuottajan joka kohteessa hyvin vastaan ja arvostivat erityisesti taiteilijan ammatillista otetta taiteen tekemiseen. He saivat oman aidon taiteilijan luokseen ja silmin nähden nauttivat taiteen tekemisestä yhdessä.

6.7 Tuottajalla on tärkeä rooli

Taide arjen vahvistajana –jalkautuksen onnistuminen perustui ennalta tekemääni suunnitteluun ja sen pohjalta käynnistämääni järjestelmälliseen toimintaan. Ilman vahvaa organisointia ja tehokasta aikataulutusta viidessä eri kohteessa samaan aikaan käynnistettävä taidetoiminta voi muuttua hallitsemattomaksi kaaokseksi. Pilotin esimiehelle tuli luottamuksellinen olo, kun hän huomasi, että projektin ohjaus oli suunniteltua. Tein kaikille esimiehille tietäväksi, että ohjaan projektia kokonaisvaltaisesti, sillä tarkoitushan oli tuottaa iloa eikä aiheuttaa lisää pään vaivaa.

Tuottajalla pitää olla kokemusta työskentelystä eri ryhmien kanssa sekä kykyä toimia yhdistävänä linkkinä moniammatillisessa tiimissä. Taidetoiminnan jalkautus kehitysvammaisten asumisyksikköön vaati tuottajalta ymmärrystä taidemaailmasta ja vammaisalan työstä. Tarkkailin ryhmäytymistä osana prosessia ja käytin kaikkia saamiani havaintoja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Tuottajana minun oli kyettävä näkemään ja aistimaan prosessin kulkua. Valmius jatkuvaan muutokseen ja asioiden nopeaan uudelleen arviointiin oli vaade onnistumiselle, koska kerran päätettyä toimintamallia ei voinut junnata eteenpäin, jos se osoittautui huonoksi toimintatavaksi. Minun, kuten kulttuurituottajien yleensäkin piti pitää monet langat koko ajan käsissäni ja hahmottaa sekä kokonaisuuksia että käytännön yksityiskohtia.

Ohjaajat tarvitsivat henkistä tukea varsinkin toiminnan alussa. Työni projektin vetäjänä oli siis käytännön organisoinnin lisäksi myös ohjaajien tukemista ja heidän ammatillisen roolinsa vahvistamista myös taidelähtöisen työn ohjauksessa. Luultavasti oma aikaisempi ammattikoulutukseni vammaistyöhön erikoistuneena lähihoitajana oli etuni, kun vein tätä prosessia eteenpäin. Yksikön ohjaajien oli helpompi ottaa minut välittäjän roolissa vastaan. Oman työkokemukseni myötä ymmärsin aidosti heidän työnsä vaatimukset.

Taide arjen vahvistajana –projektin suunnittelu ja toiminnan jalkautus uusiin kohteisiin on osoittautunut olevan varsinaista kulttuurituottajan työtä kaikessa laaja-alaisuudessaan. Sain myönteistä palautetta toiminnasta jo jalkautuksen alussa sekä työn tilaajalta että kohteista. Syyskuussa väliraportissa esitin keittämiäni toiveita jatkoon. Tämän raportoinnin myötä sain toimeksiannon jatkaa taidetoimintaa jo syksyllä pilottikohteessa siten, että tilasin maatilan pilotissa olleen kuvataiteilijan jatkamaan taidetoimintaa. Pilotissa olleet ohjaajat olivat todella iloisia saatuaan tämän tiedon, heidän toiveensa taidetoiminnan vetovastaavasta oli täytetty. Kuten Katri Halonen väitöskirjassaan esitti, että kulttuurituottaja on välittäjäammatti. Koska toiminta sijoittuu projektin luomisen ja vastaanottamisen väliin, tuottaja saattaa tuotantoprosessin kautta vaikuttaa tuotteen ja palvelun muotoon tai sen saamaan julkisuuteen. (Halonen 2011, 17). Mielestäni tuottajan rooli on nimenomaan vaikuttaa koko prosessin ajan sekä toimintaan että siitä syntyvään mielikuvaan. Tarkoitus on kehittää jatkuvasti tuotetta palvelemaan paremmin tarpeita. Tuottajan persoonallisuus ja ammattiosaamisen laajuus vaikuttavat varmasti siihen, minkälaiseksi projekti muodostuu ja mihin suuntaan se kasvaa sekä miten projekti näkyy ulospäin. Tässä ei ole kyse taiteilijan yksilöllisestä ilmaisusta vaan yhteistyössä kasvatettavasta toiminnasta, jolloin jokaisen panos vaikuttaa lopputulokseen. Tuottajan oma osaaminen ja suuntautuneisuus vaikuttavat varmasti, niin niiden tuleekin näkyä.

7 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Taidetoiminnan tulee olla suunnitelmallista ja pitkäkestoista. Tieto toiminnan jatkumisesta edesauttaa henkilökuntaa sitoutumaan taidetoiminnan ohjaustyöhön samalla kun asiakkaat kokevat turvallisuutta saadessaan kokea toiminnan säännöllisenä.

Kiertävän taiteilijan käyttöön on paljon perusteita. Hyväksi koettu taiteen ammattilainen tulee tutuksi ja hänen on helppo toimia yhteisössä, näin päästään kerta kerralta antoisampaan elämykseen taiteen teon parissa. Vaikka taiteilija pitääkin taukoja, hän pystyy käynnistämään taas uuden jakson helposti kun alun tutustumiseen puolin ja toisin ei kulu aikaa. Taiteilija voi laajentaa piiriään siten, että sama taiteilija toimisi yhden alueen eri kohteissa. Taiteilijoita voi olla useampia ja he voivat edustaa eri taidemuotoja.

Kodinomainen taiteilu tulee varmistaa kantavana ideana. Kaikki osallistujat ovat alusta asti mukana, kun taidetoiminta alkaa ja osallistuvat tunnelman virittämiseen. Kaikki kykyjensä mukaan osallistuvat toiminnan käynnistämiseen, siirtävät pöydät paikoilleen, asettelevat pensselit esille tai laittavat valaistuksen sopivaksi. Ei odoteta valmista, tarkoitushan on yhteisöllinen tekeminen.

Toiminta vaatii onnistuakseen budjetin, joka on sovittu koko vuodelle. Yksityiskohtainen budjetointi tehdään samalla, kun kohteeseen mietitään tavoitteellinen toiminta. Hyvä ennakkomietintä esimerkiksi materiaalien hankinnan osalta on kustannustehokasta. Kannattaako hankkia isoja väripulloja harvoin käytetyille väreille vai suosia enemmän täsmällistä hankintaa? Tässä taiteilijan ammattitaitoa kysytään, ja siksi hänen tulee sitoutua toimintaan ymmärtäen toiminta laaja-alaisesti.

Taidetoiminta tulee tehdä näkyväksi. Esitykset ja teokset puhuvat puolestaan ja suunnitelmaan tulee kuulua näyttelyiden ja esitysten tuottaminen silloin kun sellaisia halutaan. Yleensä asiakkaat haluavat näyttää mitä kaikkea he ovat saaneet aikaan. Taidetoiminnan jakson loppuhuipennus on sekä palkinto osallistumisesta että tärkeä etappi yhteisellä taidematalla. Olisi suotavaa, että viimei-

sellä tapaamiskerralla jokainen taidetoimintaan osallistunut saa kunniakirjan muistoksi ja kannustukseksi eteenpäin.

7.1 Aloitetaan taidetoiminta eri kohteissa porrastetusti

Seuraavan vaiheen toiminnan kehittämiseksi ehdotan porrastamista toiminnan aloituksessa. Valituissa uusissa kohteissa aloitetaan taidetoiminnan jalkautus suunnittelusta käynnistykseen siten, että aina yksi yksikkö kerrallaan on aloituksen kohteena. Kun ensimmäisessä yksikössä vaikuttaa siltä, että alun pahimmat käynnistykseen haasteet on voitettu, voidaan siirtyä seuraavaan kohteeseen.

Ensin uusi taidetoiminta aloitetaan ensimmäisessä valitussa yksikössä. Pian taidetoiminta jalkautetaan toiseen, sitten kolmanteen yksikköön. Jokainen yksikkö on omanlaisensa ja kussakin taidetoiminta rakentuu aivan omannäköisekseen. Mutta prosessin edetessä toiminnan aloitus helpottuu ja nopeutuu, sillä myös tietoisuus lisääntyy. Yhteydet eri yksiköiden välillä tuovat kokemusperäistä tietoa taidetoiminnasta. Avoimuus antaa mahdollisuuden hyödyntää muiden yksiköiden toiminnan hedelmiä ja voi samalla lisätä henkilökunnan itsetuntoa omasta osaamisestaan.

Taidetoiminnan aloitus pitää porrastaa siten, että kohteessa tapahtuva taidetoiminta saadaan käyntiin ennen kuin siirrytään seuraavaan kohteeseen. Tuottajan tarvitsee olla mukana toiminnassa vain muutamalla ensimmäisellä kerralla, mikäli taiteilija on jo valmiiksi tuttu aikaisemmista kohteista. Tämä puoltaa saman taiteilijan käyttöä useissa kohteissa. (Liite 8: Ehdotus jalkautuksen uudeksi toimintamalliksi. Kevät 2015)

7.2 Visio eri taidetoimintojen yhdistämisestä

Taidetoiminnassa on mahdollisuus tarjota kohteelle kokemuksia eri taiteen muodoista sekä tehdä yhteistyötä monella eri lailla eri taiteilijoiden kanssa. Tulevaisuudessa kohteille voidaan tarjota mahdollisuus esimerkiksi aloittaa ensin

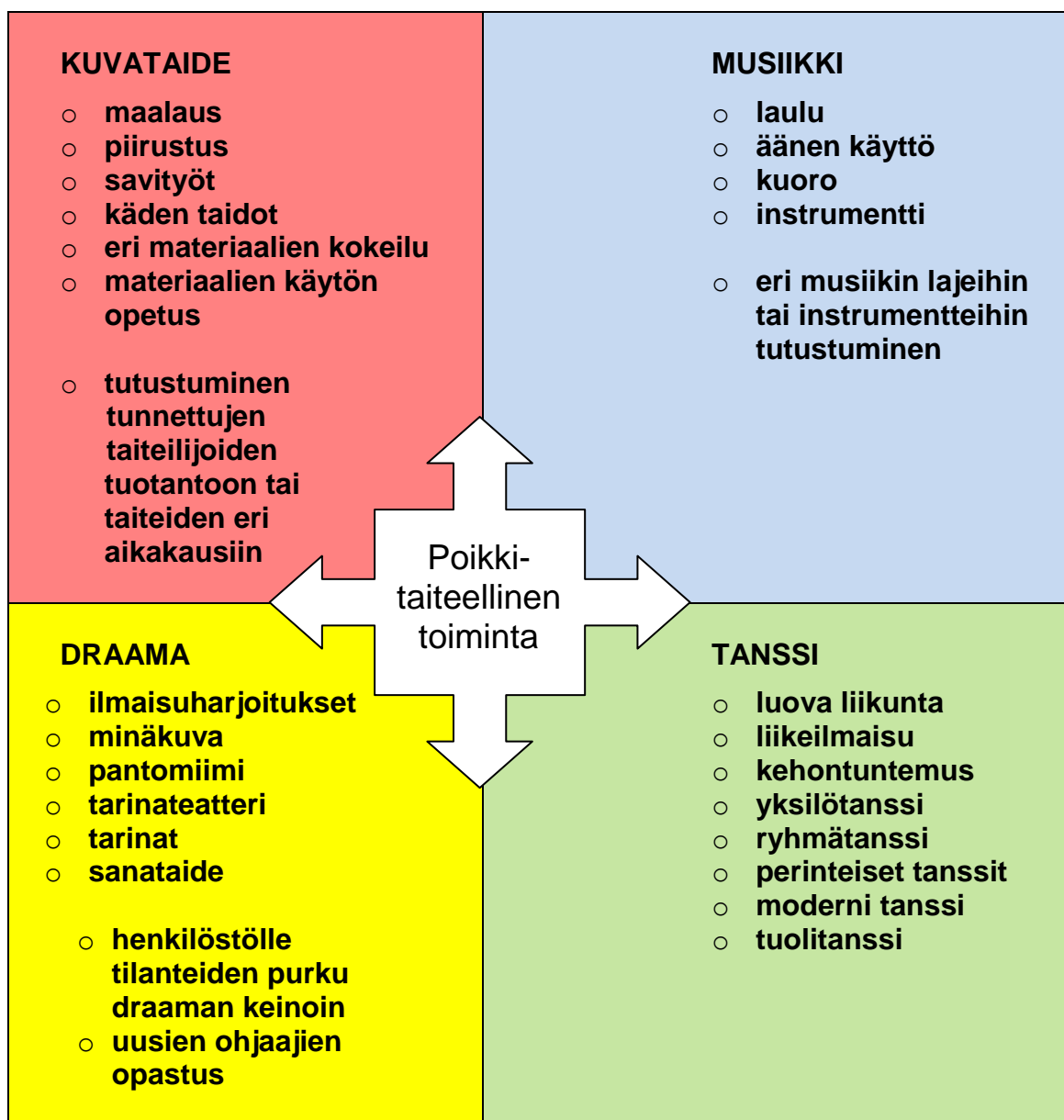
itselleen tutummalla taidemuodolla. Usein musiikki tai kuvataiteet edustavat jo entuudestaan tuttua taidetoimintaa. Ensin valittua taidetoimintaa tehdään sovitun ajan, esimerkiksi syysjakson ajan. Tämän jälkeen kohteessa kokeillaan toista taiteenlajia. Esimerkiksi draama tuntui olevan vieras ajatus monissa uusissa kohteissa. Seuraavaksi draama-opettaja toimisi taideohjaajana ja toisi kohteeseen täysin uutta virikettä.

Seuraava askel on eri taiteilijoiden ammattiosaamisen yhdistäminen. Esimerkiksi kuvataiteilija ja muusikko voisivat tehdä yhdessä jonkin projektinomaisen taideohjauksen tai yhteistyö voisi olla vain yhden kerran ilo. Asiakkaille ja henkilökunnalle voisi olla virkistävää kokeilla vaikkapa musiikkimaalausta siten, että ammattitaiteilija ohjaa maalaushetkeä samalla kun muusikko soittaa elävää musiikkia. Draamaan voidaan tarvita rekvisiittaa, jota tuotetaan yhteistyössä kuvataiteilijan ohjauksessa. Kaikkia taidelajeja voidaan yhdistää, vain mielikuvitus on rajana. Näin kohteeseen tarjotaan mahdollisuus kokea myös entuudestaan vieraampia taidemuotoja. Myös taiteilijat voivat saada yhteistyön kautta lisää ideoita omaan työhönsä. Tällainen yhteistoiminta auttaa myös taiteilijaa helpommin siirtymään uuteen kohteeseen, varsinkin jos taidelaji on ollut kohteelle tuntematon aikaisemmin. (Liite 9: Visio eri taidetoimintojen yhdistämisestä)

7.3 Tuotepaketit taidetoiminnalle

Eri taidelajit eivät ole itsestään selvästi tuttuja kaikille ihmisille. Havaitsin käynnistämisen alkuvaiheessa, että eri taidelajeja voisi esitellä syvällisemminkin. Esimerkiksi draama osoittautui melko vieraaksi käsitteeksi monelle. Eri taide-mahdollisuuksia esitellessäni mainitsin myös draaman mahdollisuuksista. Kerroin, että tarkoitus ei ole pöntätä vuorosanoja ulkoa, jotta jouluksi saadaan näytelmä kasaan ja kaikki muistavat vuorosanat. Vasta kokeilun myötä draaman moninaiset käyttömahdollisuudet avautuvat. Taiteilijan lyhytkin vierailu tarjoaa mahdollisuuden kokea uusia myönteisiä elämyksiä ja laajentaa ymmärrystämme kyseisen taidelajin mahdollisuuksista. Samoin kaikki taiteenlajit sisältävät laajan kirjon erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Jos tähän mahdollisuuksien tarjontaan lisätään vielä yhteistyö eri taiteilijoiden kanssa, varmasti joka tilanteeseen saadaan räätälöityä innostava ja palveleva taidetoiminta.

Käsitteellisiä toiminnan mahdollisuuksia on helpompi esitellä jos niitä voi havainnollistaa kuvin. Yhteistyömahdollisuudet poikkitaiteelliseen toimintaan, eli useamman taidelajin yhdistelyyn on myös helpompi esitellä kuvien avulla. Siksi ehdotan taidetoimintojen tuotteistamista selkeästi avattaviin palvelukokonaisuuksiin. Kohteessa on helpompi tehdä päätöksiä, kun toiminnan eri mahdollisuudet on luettavissa. Esimerkiksi musiikin valinnot voivat miettiä tarvetta syvällisemmin. Hyötyvätkö asiakkaat enemmän yhteislaulusta vai äänen tai eri soitinten käytön opastuksesta? Suunnittelin tuotepaketit taidetoiminnalle, joista on helppo havaita eri tarjonnan mahdollisuuksia sekä ymmärtää mahdollisuudet eri taidelajien yhdistämiselle.

Kuvio 5: Tuotepaketit taidetoiminnalle

Taidelajin valinta tehdään yksikön, asiakkaiden tai henkilökunnan tarpeiden mukaan. Valinnan syy voi olla halu saada ammattimaista ohjausta ja syventävää tietoa tuttuun taidelajiin tai uusia ideoita toteutukseen. Toisaalta valinnan syy voi olla myös halu tutustua entuudestaan vieraaseen taidelajiin.

Tuotepaketit auttavat hahmottamaan poikkitaiteellisen toiminnan mahdollisuuden, eli useamman taidelajin yhdistelyn. Tällöin esimerkiksi yhdistellään kuvataidetta ja draamaa tai kuvataidetta ja musiikkia. Alussa voidaan valita yksi taidelaji ja jatkossa voidaan kokeilla toista taidelajia tai taidelajien yhdistelmää.

Taidetoiminta ei saa olla välineistä kiinni. Asumisyksikköön olisi hyvä varata helposti esille otettava laatikko, jossa kaikki taiteiluun tarvittavat välineet olisivat. Ohjaajan on helppo ottaa käyttöön vaikka päivittäin esimerkiksi pensselit ja maalit, soittimia tai teatterirekvisiittaa ja käynnistää taiteilu jos vaikka maalaamiseen, musisointiin tai esittämiseen tulee yllättävä halu.

Taide vahvistaa arkea, kun se on ilon kautta tapahtuvaa luonnollista ja helposti toteutettavaa toimintaa.

LÄHTEET

- Bardy Marjatta, Haapalainen Riikka, Isotalo Merja, Korhonen Pekka (toim.) 2007. Taide keskellä elämää. Nykyaiteen museo Kiasman julkaisuja 106/2007. Keuruu.
- Camphill Worldwilde. Viitattu 16.10.2014. www.camphill.net
- Freud, S. Johdatus psykoanalyysiin. Jyväskylä. Gummerus1981.
- Gummerus, Jaana 2014. Taide arjen vahvistajana jalkautuu kentälle. Oranssi aika. Eteva kuntayhtymän henkilöstölehti 2/2014, 12.
- Halonen, Katri 2011. Kulttuurituottajat taiteen ja talouden risteyskohdassa. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.
- Harjuhahto-Madetoja, Katriina. Etevan kommentit vammaislainsäädännön uudistamiseen /STM:n tilaisuus 20.8.2014. Viitattu: 30.8.2014. http://www.eteva.fi/Katin_blogi ja <http://www.stm.fi/kuulemistilaisuus>
- Haveri Minna 2014. Avaussanat. Erityistaiteen Verkostotapaaminen. 10.10.2014. Kettuki ry. Kumppanuustalo. Hämeenlinna
- Heikkinen Hannu, Rovio Esa, Kiilakoski Tomi 2008. Toimintatutkimus prosessina.
- Hiltunen, Marjatta 2014. Taidelähtöiset menetelmät kehittämisen työkaluina yrittäjäorganisaatioissa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 5.8.2014 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/75945/Hiltunen_Marjatta.pdf
- Kauppakorkeakoulu, Suunnitellun muutoksen teoria ja yliopistot. Viitattu 20.11.2014. <http://kauppakorkeakoulu.blogspot.fi/2009/03/suunnitellun-muutoksen-teoria-ja.html>
- Kaski, Markus 2013. Luentosarja: Kehitysvammaisuuden muodot ja lääketieteelliset syyt. 4/2013. Helsingin Diakoniaopisto. Helsinki
- Kehitysvammaisten palvelusäätio. Viitattu 2.11.2014 <http://www.kvps.fi>
- Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Viitattu 11.8.2014. <http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvamma->
- Konttinen, Juha-Pekka 2012. Vammaisuus, ihmisoikeudet ja osallisuus, TERVE-SOS 9.5.2012. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 8.8.2014. <http://www.slideshare.net/THLfi/juhapekka-konttinen-tervesos-2012>
- Korhonen Sirpa, Pirinen Ritva, Rautjärvi Ritva, Räsänen Ahti, Turunen Pirjo, Väisänen Raija 2000. Hyvinvoinnin palapeli. Sosiaalialan ja yrittäjyyden tietoutta sosiaali- ja terveysalalle. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu.
- Känkänen, Päivi. Taidelähtöiset menetelmät. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. viitattu 12.8.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit.fi/tyon/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat
- Langer, Susanne 1967. Mind: An essay on human feeling (Vol.1). Baltimore: Johns Hopkins University Press.

- Leijala, Mervi 2000. Taidepsykoterapia psykoterapiamuotona. Teoksessa Heikkilä Tuula, Paloheimo Leena ja Taipale, Ilkka (toim.). Mieli ja taide. Mielenterveyden keskusliitto ry. Vantaa.7-11.
- Liikanen, Hanna-Liisa 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toiminta-ohjelmaksi 2010–2014 Opetusministeriön julkaisuja 2010:1 Opetusministeriö 2014. Viitattu 8.7.2014. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf>
- Lukka, Kari 2001. Konstruktiivinen tutkimusote. www.metodix.com. Viitattu 13.9.2014 http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/lukka_const_research_app/kooste
- Malte-Colliard Katri, Lampo Marjukka (toim.) 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Niskala Asta 2010. Sosiaalialan prosessikuvaukset tukemassa sosiaalialan työtä. Pohjoissuomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 4.10.2014: http://www.sosiaalikallega.fi/.../Mallinnus_1304_verkkovalitteinen_asiakastyo.
- Opetushallitus. Viitattu 1.11.2014. www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan.../swot-analyysi
- Palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnittelu ja päätöksenteko. Viitattu 2.9.2014. http://www.stm.fi/vireilla/tyoryhmat/vammaislakien_uudistaminen
- Rönkä, Anu-Liisa 2011. Taide käy työssä. Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisössä. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 74. https://www.youtube.com/watch?v=OZI_uTb1KPY.
- Rönkä Anu-Liisa (toim.) 2014. Taidetta työelämään. Yhteenvetoraportti. TAIKA I – Taide kohtaamisalustana sektorirajat ylittävälle kulttuurisille innovaatioille (2008–2011). TAIKA II – Taide työelämän laadun ja innovaatiokyvykkyyden kehittäjänä (2011–2013). Viitattu 20.11.2014. www.taikanhanke.fi. <http://blogs.helsinki.fi/taika-hanke>
- Sipponen, Leenamajja 4.6.2014. Eteva kuntayhtymä. Tietosuojaohje.
- Sosiaali ja terveysministeriö. Viitattu 26.10.2014. http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen. http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/palvelurakennuudistus
- Suomen perustuslaki 731/1999. 2 luku. Perusoikeudet. 6 §Yhdenvertaisuus. Viitattu 8.8.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>
- Suomen sosiaali ja terveys ry, SOSTE. Arviointityökaluja. SWOT. Viitattu 20.11.2014. <http://www.soste.fi/elinvoimaiset-jarjestot/arviointitoiminta/arviointitietoa/arviointityokaluja.html>
- STM 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:15. Viitattu 12.8.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-24004.pdf
- Tapola kyläyhteisö. Viitattu 16.10.2014. <http://www.tapolacamphill.net/Tapola.54.0.html?&L=54>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2013. Yhä harvempi vanhus tai kehitysvammainen on laitoshoidossa. Viitattu 20.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/ikaantyneiden-sosiaalipalvelut/sosiaalihuollon-laitos-ja-asumispalvelut>

Vammaispalvelulaki. Viitattu 8.8.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Vehmas, Simo. 2005. Vammaisuus: johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

LIITTEET

Liite 1: Jalkautuksen jaksotus

JALKAUTUKSEN JAKSOTUS

Jokainen taidetoimintakerta on merkitty järjestysluvulla I-VI.

I = ensimmäinen taidetoimintapäivä

II = 2. taidetoimintapäivä jne.

PILOTTI kevät 2014

- yksi kohde

kohde 1

JALKAUTUS syksy 2014

- viisi kohdetta

kohde 1

kohde 2

kohde 3

kohde 4

kohde 5

Liite 2: Benchmarkkaus-kysymykset

Taide arjen vahvistajana

Yhteisöllisyys. Taidelähtöiset menetelmät. Tasa-arvo.

Kysymykset

1. Henkilökunta
  - Vaaditteko ohjaajilta osaamista taidelähtöisien menetelmien käyttöön?
  - Saavatko he koulutusta taidelähtöisten menetelmien käytöstä?
  - Motivoitteko henkilökuntaa käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä?
  - Miten sitoutatte henkilökuntaa?
2. Budjetointi
  - Raamit?
  - Aikataulutavoitteet?
3. Käytäntö
  - Mitkä taidelajit valittiin – miksi?
  - Miten taiteilijat on valittu?
  - Vaihtuvatko taiteilijat?
  - Ovatko taiteilijat vakituisia/tuntipalkkaisia/freelancereita?
4. Arviointi
  - Miten onnistumista arvioidaan?
  - Asiakkaiden
  - Työntekijöiden
  - Taiteilijoiden kokemukset
5. Miten olette kehittäneet omaa toimintaanne?
  - Yhteistyökumppanuus?
6. Tulevaisuus
  - Mitä suunnitelmia / odotuksia / jatkotoimenpiteitä tulevaisuudelle?
  - Lähitulevaisuus (1-2 v)
  - Pitkän ajan visio

Kiitos yhteistyöstä

Jaana Gummerus
 kulttuurituottaja opiskelija, HUMAK Kauniainen
 palvelukehittäjä, Eteva
 puh: 040 3048333, jaana.gummerus@eteva.fi

Liite 3: Haastattelukysymykset ohjaajille

Taide arjen vahvistajana

Yhteisöllisyys. Taidelähtöiset menetelmät. Tasa-arvo.

Kysymykset

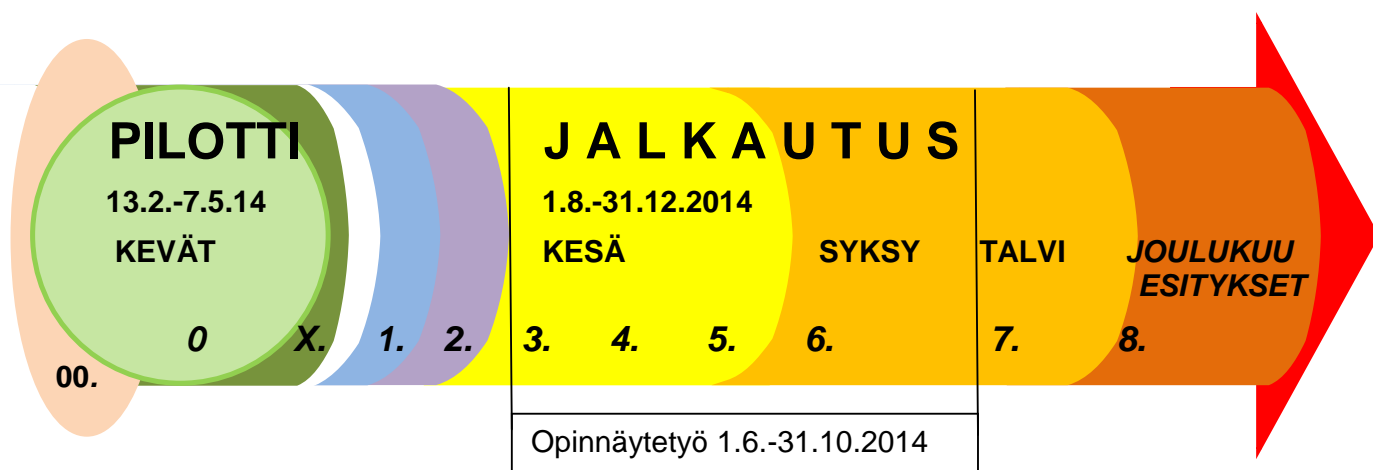
1. Miten tulit mukaan tähän toimintaan?
2. Millaisia ennakko-odotuksia sinulla oli?
3. Miten näet taidetoiminnan oman työsi osana?
4. Minkälaista tukea kaipaavat taidetoiminnan yhteydessä?
5. Mikä on ollut vaikeaa taidetoimintaan osallistumisessa?
6. Miten haluaisit jatkaa taidetoimintaa?
7. Mitä erityisesti odostat taiteilijalta?

Hienoa kun olet mukana!

Kiitos yhteistyöstä

Jaana Gummerus
palvelukehittäjä, Eteva
puh: 040 3048333, jaana.gummerus@eteva.fi

Liite 4: Prosessikaavio. Taide arjen vahvistajana projektin eteneminen

00. HAVAINNOINTI kesä 2013: Tuleeko asiakas aidosti kuulluksi**0. PILOTTI kevät 2014:** Taide arjen vahvistajana

- X.** 7.5.14 Pilotin huipennus: taidenäyttely pilottikohteen tiloissa. Samalla luokkaretki kehitysvammaisten taidelinjan kaikille oppilaille.

JALKAUTUS syksy 2014: Taide arjen vahvistajana

- 1.** 9.5.14 Pilotin esittely kaikille Etevan palvelupäälliköille Mäntsälässä.
- 2.** 22.5.14 Vammaisalan tulevaisuusseminaari Järvenpäässä: esittelin seminaarissa pilotin Taide arjen vahvistajana toiminnan ja tuloksia
- 3.** 5.6.14 Etevan asumisen johtoryhmän kokous: palvelupäälliköille mahdollisuus ilmoittautua mukaan jalkautukseen.
- 4.** 16.6.-25.6 Ensimmäiset vierailut valituissa jalkautus-kohteissa: tutustumista kohteisiin ja toiminnan tarpeiden määrittelyä. Taiteilijoiden kartoitus alkaa.
- 5.** 1.8.14 Jalkautuksen yksityiskohtainen suunnittelu alkaa räätälöidysti kohteittain. Taidelajin valinta; sopivan taiteilijan etsiminen; henkilöstön motivointi; käytännön toiminnasta sopiminen ja aikataulutus.
- 6.** 4.9.14 Ensimmäiset taidetoiminnan päivät. Jalkautus käynnistyy valituissa yksiköissä.
- 7.** Taidetoiminnan muodostaminen rutiiniksi.
- 8.** **ESITYKSET.** Jokaisen yksikön jalkautuksen toiminta esitellään yleisölle: näyttely, konsertti, esitys.

Liite 5: Taidetoiminnan jalkautuksen aikataulu

Kesäkuu 2014	Kohteiden kartoitus ja valinta Toiminnan suunnittelu alkaa Tapaamisten sopiminen Vierailut valituissa kohteissa Aloituskeskustelut kohteissa Kontakteja taiteilijoihin Kontakteja yksiköiden lähellä olevaan verkostoon Taidetoiminnan konkreettinen suunnittelu elokuulle
Heinäkuu 2014	Lomakausi, vakituinen henkilökunta pääsääntöisesti lomalla. Kontaktien luonti ja toiminnan suunnittelu odottaa elokuulle
Elokuu 2014	Taidetoiminta kohteissa käynnistyy 5 kohdetta / á 6 taidepäivää (max) Taiteilijoiden etsiminen kohteisiin Taidetoiminnan sisällön suunnittelua kohteittain Projektin idean ”myymistä” tarvittavalla kohdennuksella
Syys-marraskuu 2014	Säännöllistä taidetoimintaa kohteittain Materiaalien ja käytännön toiminnan jatkuvaa suunnittelua Viestintää Raportointia Havainnointivierailut maatilalla. Benchmarkkaus
joulukuu 2014	Esitysviikot Esitysten/näyttelyiden koordinointi 1 esityspäivä per kohde Viestintä Raportointi Toiminnan mallintaminen Toiveena: seuraavan aallon (kevät 2015) jalkautuksen suunnittelu alkaa

MAATILAN PILOTTI kevät 2014

<p>S VAHVUUDET</p> <p>Ilmapiiri</p> <ul style="list-style-type: none"> - positiivinen - tasavertainen tekeminen - innostus tarttui - innostus kasvoi itsestään <p>Tilat</p> <ul style="list-style-type: none"> - isot tilat, kaikki mahtuivat saman pöydän ääreen - inspiroivat tilat - rauhallista työskennellä <p>Henkilökunta</p> <ul style="list-style-type: none"> - ohjaajat motivoituneita - ryhmä koostui erilaisista ihmisistä <p>Toimintamahdollisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kaksi päivää peräkkäin - käsillä tekeminen palvelee toimintaa laajemminkin 	<p>W HEIKKOUEDET</p> <p>Aikaresurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - toimintaa olisi voinut jatkaa vielä ainakin yhden kerran yhdessä <p>Viestintä</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulospäin sovittu tiedotus ei toteutunut suunnitelmien mukaan > pettymys sekä henkilökunnalle että asiakkaille
<p>O MAHDOLLISUUDET</p> <p>Aikaresurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - runsas aika mahdollistaa paljon <p>Kiintymys</p> <ul style="list-style-type: none"> - samat ihmiset joka kerta luovat yhteenkuuluvuutta ja ryhmä antaa voimaa <p>Oma taiteilija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tavoitettavissa - voi tulla käymään - konsultoi: joskus pienikin ammatilaisen antama neuvo voi vaikuttaa ohjaajien itselliseen ohjauksen onnistumiseen 	<p>T UHAT</p> <p>Resurssit loppuvat</p> <ul style="list-style-type: none"> - innostus hiipuu > toiminta loppuu <p>Aikaresurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - riittävä aika tekemiselle - riittävä rauha tekemiselle <p>Uudelleen käynnistys</p> <ul style="list-style-type: none"> - henkilökuntaa vaikea innostaa uudelleen jos toiminta loppuu välillä <p>Kaikki mukaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - ne jotka eivät päässeet aikaisemmin mukaan voivat kokea jäävänsä ulkopuolisiksi

JALKAUTUS UUSIIN KOHTEISIIN syksy 2014

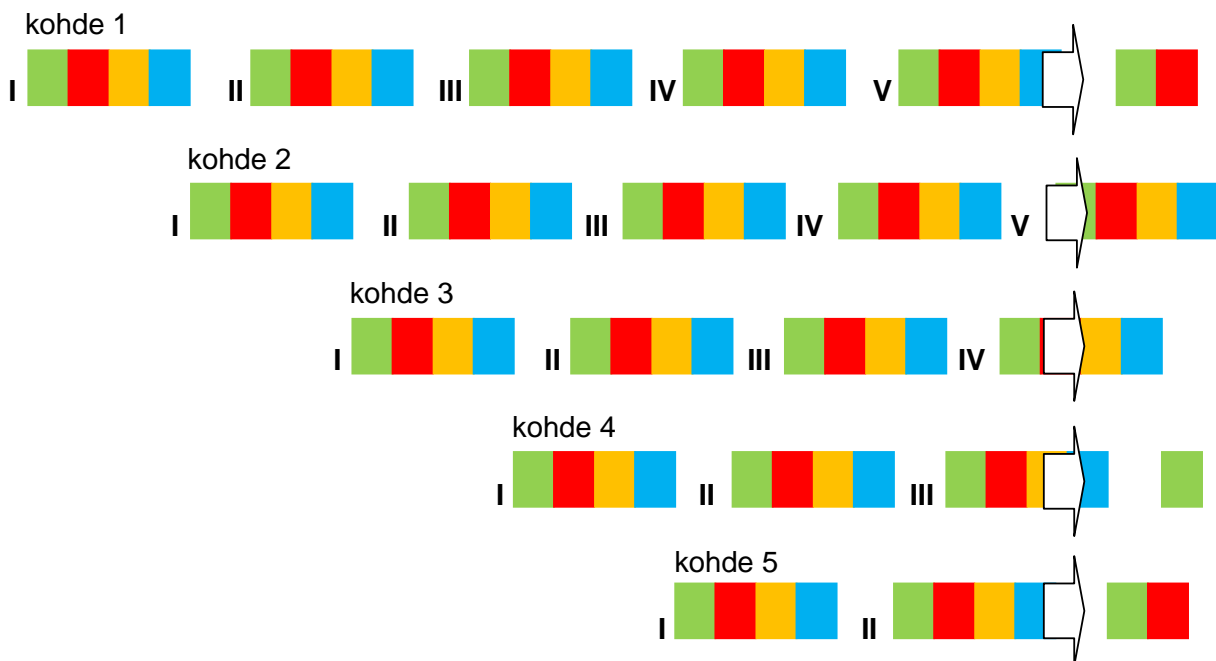
<p>S VAHVUUDET</p> <p>Ilmapiiri</p> <ul style="list-style-type: none"> - positiivinen - tasavertainen tekeminen <p>Tilat</p> <ul style="list-style-type: none"> - ryhmälle riittävät tilat - muunneltavat tilat - kodinomainen työskentely <p>Henkilökunta</p> <ul style="list-style-type: none"> - ohjaajat motivoituneita > ohjaajan merkitys korostunut - ohjaajien ammattitaidon laajeneminen <p>Toimintamahdollisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kyläilymahdollisuus 	<p>W HEIKKOUEDET</p> <p>Aikaresurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - tutustuminen vaatii aikaa - kiireen tuntu - ohjaaja osallistuu perustyön ohessa, ei panosteta henkilöstöresursseihin <p>Tilat</p> <ul style="list-style-type: none"> - liian pienet tilat toimintaan - esteettisyyden puute ei inspiroi - valaistus ei ole toimiva <p>Kaikkien osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - henkilökunta ei motivoitu - henkilökunta ei koe osaksi omaa työtään - henkilökunta ei toimi itse innostuneesti mallina yhteiselle toiminnalle
<p>O MAHDOLLISUUDET</p> <p>Toimintamahdollisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kyläilyn yhteydessä tarjotaan kahvit, rentoa yhdessäoloa <p>Uusia ulottuvuuksia</p> <ul style="list-style-type: none"> - ihmisistä löytyy uusia henkilökohtaisia vahvuuksia etsinnän ja kokeilun kautta <p>Taiteilijoiden resurssit</p> <ul style="list-style-type: none"> - oma taiteilija tavoitettavissa - konsultaatiota ohjaajille - taiteilijoiden rinki hyödynnettävissä > kiertävät taiteilijat <p>Moniammatillinen yhteistyö</p> <ul style="list-style-type: none"> - taiteilija + fysioterapeutti > eri materiaalien kokeilu > liikeradat 	<p>T UHAT</p> <p>Henkilökunta vaihtuu</p> <ul style="list-style-type: none"> - jos kaikki mukana olleet vaihtuvat kerralla, uusien sisäänajo > uusi aloitus toiminnalle <p>Toimintamahdollisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - riittävä aika tekemiselle - riittävä rauha tekemiselle - keskittyminen haastavaa jos tilat levottomat - pienryhmätoiminta vaatii järjestelyjä <p>Rahoitus</p> <ul style="list-style-type: none"> - toiminta nähdään ajan hukkana - ei nähdä mahdollisuutena <p>Taiteilijan osaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - ei ymmärrystä kehitysvammaisten kanssa työskentelystä - tehtävät voivat olla liian monimutkaisia tai pitkäkestoisia

Liite 8: Ehdotus jalkautuksen uudeksi toimintamalliksi

Kevät 2015

- useita kohteita

- käynnistys portaittain

Liite 9: Visio eri taidetoimintojen yhdistämisestä

Mahdollisuus kokeilla eri taiteenlajeja

- sama kohde / taidelaji vaihtuu

 = uusi taiteenlaji /taiteilija

Mahdollisuus poikkitaiteelliseen toimintaan: eri taiteenlajit yhdessä

 = kaksi taidelajia yhdessä, esimerkiksi
 musiikki + kuvataide
 draama + kuvataide
 musiikki + draama jne.

kohde 1

kevät 2015

syksy 2015

kevät 2016

